

Evelyn Dyb
Katja Johannessen
Camilla Lied
Torunn Kvinge

Bostedsløshet i Norge 2012

Omfang, kjennetegn og forklaringer

Tittel: **Bostedsløshet i Norge 2012.**
Omfang, kjennetegn og forklaringer

Forfatter: Evelyn Dyb, Katja Johannessen, Camilla Lied, Torunn Kvinge

NIBR-notat: 2013:112

ISSN: 0801-1702
ISBN: 978-82-8309-004-8
Prosjektnummer:
Prosjektnavn: Bostedsløshet i Norge 2012 – sammendrag av NIBR-rapport 2013:5 og NIBR-rapport 2013:6

Oppdragsgiver: Kommunal og regionaldepartementet

Prosjektleder: Evelyn Dyb

Referat: Notatet er en kortversjon av utdrag fra følgende to rapporter: NIBR-rapport 2013:5 "Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging" og NIBR-rapport 2013:6 "Forklaringer på bostedsløshet"

Forside: Studio 54 Oslo AS

Sammendrag: Norsk

Dato: Desember 2013

Antall sider: 39

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21
0349 OSLO

Vår hjemmeside: Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Org. nr. NO 970205284 MVA

© NIBR 2013

Forord

Dette notatet er basert på forskningsrapportene ”Bostedsløse i Norge – en kartlegging” (NIBR-rapport 2013:5) og ”Forklaringer på bostedsløshet” (NIBR-rapport 2013:6). Den første er rapportering av funnene fra en omfattende kartlegging av bostedsløse i Norge i 2012. Kartleggingen inngår i en tidsserie og er den femte i serien. Den andre rapporten, om forklaringer på bostedsløshet, støtter seg delvis på kartleggingen av bostedsløse. Men den bygger i tillegg et omfattende empirisk materiale: Registerdata, casestudier basert på intervjuer med ansatte i kommunene og bostedsløse og gjennomgang av kommunale dokumenter og planer, en studie av unge i randsonen, og den støtter seg på andre studier om bostedsløshet både nasjonalt og fra andre land. Oppdragsgiver for hele prosjektet er Husbanken.

Disse to rapportene er til sammen blitt på rundt 450 sider. Kommunal- og regionaldepartementet, som Husbanken er underlagt, bestilte en kortversjon av disse to rapportene samlet i et notat. Det har resultert i foreliggende notat. Disse 40 sidene er heller et utdrag fra deler av de to rapportene satt sammen på en ny måte, enn en kortversjon. Notatet presenterer først en gjennomgang av bostedsløshet i Norge (kapittel 1). Det neste kapitlet sammenligner og kommenterer data for fire kommunegrupper. Siste del av kapitlet drøfter mulige forklaringer på forskjeller i nivået på bostedsløshet mellom kommunene. Kapittel 3 ser på bostedsløshet i følgende fire grupper: Barnefamilier, unge under 25 år, personer med rusavhengighet og personer med en psykisk lidelse. Årsaker til bostedsløshet drøftes under hver av gruppene, og til slutt følger en kort, mer generell gjennomgang av hjelpeapparatet for bostedsløse basert på casestudiene.

Prosjektteamet har bestått av Katja Johannessen, Camilla Lied, Torunn Kvinge og Evelyn Dyb (prosjektleder). Dyb har klippet fra de to nevnte rapportene og redigert sammen dette notatet og innimellom tillatt seg noe nyskriving.

Definisjonen av bostedsløse vi har anvendt i kartleggingen av bostedsløse, og bostedsløshetsbegrepet vi bruker her, er gjengitt i vedlegg 1 i notatet. Metoden for kartleggingen er grundig redegjort for i NIBR-rapport 2013:5. Metoder, empiri og analyser vi har anvendt i NIBR-rapport 2013:6 er redegjort for i den rapporten.

Oslo, desember 2013

Hilde Lorentzen

Innhold

Forord.....	1
Tabelloversikt	3
Figuroversikt.....	4
1 Bostedsløshet – omfang og kjennetegn.....	5
1.1 Bostedsløse i 2012: kjønn, alder og utdanning.....	5
1.2 Opprinnelsesland/-region.....	7
1.3 Familieforhold.....	7
1.4 Inntektskilder	8
1.5 Oppholdssteder og historikk	9
1.6 Problemsituasjoner og tiltak	11
1.7 Oppsummering.....	13
2 Bostedsløshet i kommunene	14
2.1 Omfang av bostedsløsheten	14
2.2 Bakgrunn.....	15
2.3 Inntektskilder blant bostedsløse.....	17
2.4 Bostedsløse med barn.....	18
2.5 Oppholdssteder og historikk	19
2.6 Problemsituasjoner og tiltak	21
2.7 Drøfting.....	23
3 Grupper av bostedsløse	25
3.1 Barnefamilier.....	25
3.1.1 Forklaringer på bostedsløshet blant barnefamilier	27
3.2 Unge bostedsløse.....	28
3.2.1 Forklaringer på bostedsløshet blant unge.....	30
3.3 Bostedsløse med rusavhengighet og med psykisk lidelse	32
3.3.1 Bostedsløse personer med samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom (ROP-lidelse).....	34
3.3.2 Forklaringer på bostedsløshet blant personer med rusavhengighet og psykiske lidelser	34
3.4 Samarbeid i hjelpeapparatet	36
Vedlegg 1 Definisjon	38
Vedlegg 2 Tabeller	39

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Antall bostedsløse og bostedsløse pr. 1000 innbyggere.....	5
Tabell 1.2	Kjønn, alder og utdanning blant bostedsløse i Norge 2012.....	6
Tabell 1.3	Fødeland/-region blant bostedsløse og befolkningen i hele landet etter folkegruppe. Prosent.....	7
Tabell 2.1	Bostedsløse i fire kommunegrupper. Antall og pr. 1000 innbyggere	14
Tabell 2.2	Bostedsløse etter kjønn i fire kommunegrupper. Prosent.....	15
Tabell 2.3	Bostedsløse etter sivilstatus i fire kommunegrupper. Prosent.....	15
Tabell 2.4	Bostedsløse etter alder i fire kommunegrupper. Prosent	16
Tabell 2.5	Bostedsløse etter utdanning i fire kommunegrupper. Prosent	16
Tabell 2.6	Bostedsløse etter fødeland og region i fire kommunegrupper. Prosent	17
Tabell 2.7	Bostedsløse etter viktigste inntektskilde i fire kommunegrupper. Prosent.....	18
Tabell 2.8	Bostedsløse med og uten barn i fire kommunegrupper. Prosent.....	18
Tabell 2.9	Omsorg og samvær blant bostedsløse med mindreårige barn i fire kommunegrupper. Prosent	19
Tabell 2.10	Oppholdssteder blant bostedsløse i fire kommunegrupper. Prosent	19
Tabell 2.11	Tid tilbrakt i situasjonen for registreringstidspunktet i fire kommunegrupper. Prosent	20
Tabell 2.12	Historikk som bostedsløs i fire kommunegrupper. Prosent	21
Tabell 3.1	Samletabell for kjennetegn ved bostedsløse barnefamilier og alle bostedsløse. Prosent.....	26
Tabell 3.2	Samletabell for bostedsløse under 25 år, alle bostedsløse, bostedsløse under 25 år med rusavhengighet og uten rusavhengighet. Prosent.....	29
Tabell 3.3	Samletabell for bostedsløse med avhengighet av rusmidler, med en psykisk lidelse og alle bostedsløse. Prosent	33

Figuroversikt

Figur 1.1	Former for omsorg og samvær med barn blant bostedsløse med mindreårige barn. Prosent.....	8
Figur 1.2	Viktigste inntektskilder blant bostedsløse. Prosent.....	8
Figur 1.3	Oppholdssteder blant bostedsløse. Prosent.....	9
Figur 1.4	Tid tilbrakt på oppholdsstedet/situasjonen på registreringstidspunktet. Prosent.....	10
Figur 1.5	Varighet av bostedsløsheten. Prosent.....	11
Figur 1.6	Problemsituasjoner og hjelpetiltak blant bostedsløse. Prosent.....	12
Figur 2.1	Problemsituasjoner blant bostedsløse i fire kommunegrupper. Prosent.....	22
Figur 2.2	Hjelpetiltak blant bostedsløse i fire kommunegrupper. Prosent.....	23

1 Bostedsløshet – omfang og kjennetegn

Kartleggingen av bostedsløse i 2012 er den femte landsomfattende studien av antall og kjennetegn ved bostedsløse som er gjennomført i Norge. De fem studiene inngår i tidsserier. Det vil si at de skal være tilnærmet identiske, slik at tallene viser utviklingen for hele perioden med kartlegginger. Den første kartleggingen ble gjennomført høsten 1996. Det gikk så sju år til neste gang en tilsvarende kartlegging ble gjennomført. Den kom i 2003. De påfølgende kartleggingene kom i 2005, 2008 og 2012. Tabell 1.1 viser utviklingen i antallet bostedsløse og andel bostedsløse målt pr. 1000 innbyggere.

Tabell 1.1 *Antall bostedsløse og bostedsløse pr. 1000 innbyggere*

År	Antall bostedsløse	Pr. 1000 innbyggere
2012	6.259	1,26
2008	6.091	1,27
2005	5.496	1,19
2003	5.200	1,14
1996	6.200	1,5

Utviklingen fra den første kartleggingen viser først en markant nedgang. Tallet på bostedsløse sank med 1000 personer, fra 6.200 i 1996 til 5.200 personer i 2003¹. Deretter går tallet opp. Tabell 1.1 viser at fra 2003 skjer det en liten økning i tallet på bostedsløse for hver kartlegging. Men befolkningen i Norge øker også, og målt i forhold til folketallet har økningen av bostedsløse flatet ut fra 2008 til 2012. I 2008 var andelen 1,27 bostedsløse pr. 1000 innbyggere og 2012 fantes det 1,26 bostedsløse pr. 1000 innbyggere. Resten av dette notatet er viet bostedsløshet i Norge i 2012, slik den er registrert i den siste kartleggingen.

1.1 Bostedsløse i 2012: kjønn, alder og utdanning

Bostedsløse er som gruppe dominert av menn, de er yngre enn befolkningen generelt og de har lavere utdanning. Tabell 2.1 gir en samlet framstilling av kjønnsfordeling, alder og utdanningsnivå blant bostedsløse i hele landet.

¹ Nedgangen kan forklares med at Oslo reduserte antall bostedsløse med 40 prosent, fra 2.153 personer i 1996 til 1.283 personer i 2003. Reduksjonen kom etter en målrettet innsats, blant annet for å redusere bruken av hospits.

Tabell 1.2 *Kjønn, alder og utdanning blant bostedsløse i Norge 2012*

Kjennetegn ved bostedsløse	Fordeling i prosent
Kjønn	
- Menn	71
- Kvinner	29
Sivilstatus	
- Enslig	89
- Gift/samboende	8
- Vet ikke	3
Alder	
- Under 25 år	23
- 25 – 34 år	30
- 35 – 44 år	23
- 45 – 54 år	17
- Over 54 år	6
Fullført utdanning	
- Grunnskole	38
- Videregående skole	15
- Høgskole/universitet	3
- Vet ikke/ubesvart	44

Øverste del av tabell 1.2 viser kjønnsfordelingen blant bostedsløse. 71 prosent er menn og 29 prosent er kvinner. I befolkningen ellers er det om lag like mange kvinner og menn. Andel kvinner blant bostedsløse har økt litt i løpet av de 17 årene kartleggingene av bostedsløse har vært gjennomført. I de første undersøkelsene var tre av fire menn og en av fire var kvinner. En økning i andel kvinner i gruppa bostedsløse har kommet i mange europeiske land. Neste del i tabellen forteller at de aller fleste bostedsløse, ni av ti, er enslige.

Andre del av tabellen viser alderfordeling blant bostedsløse. En av fire (23 prosent) er under 25 år. De aller fleste av disse unge er mellom 18 og 24 år, men det er også registrert noen svært unge bostedsløse under 18 år. Over halvparten av alle bostedsløse er i alderen 25 til 44 år (30 pluss 23 prosent). 17 prosent er mellom 45 og 54 år og bare seks prosent er over 54 år. Aldersprofilen er den samme i alle kartleggingene. Ganske få er bostedsløse når de nærmer seg middelalderen. Bare et lite antall personer er eldre, det vil si i 60 og 70-årene.

Den siste delen av tabell 1.2 gir en oversikt over fullført utdanning i gruppa bostedsløse. 38 prosent har grunnskole og 15 prosent har videregående skole som høyeste utdanning. En svært liten andel, tre prosent, har en høyskole eller universitetsgrad. I den norske befolkningen over 16 år har 29 prosent kun grunnskole, mens 42 prosent har fullført videregående skole. 29 prosent har utdanning på høgskole eller universitetsnivå. Vi legger også merke til den store andelen som har svart vet ikke eller latt spørsmålet stå ubesvart (44 prosent). For det første skaper en så stor "vet ikke/ubesvartandel" usikkerhet om opplysningene vedrørende utdanningsnivå. Det betyr at vi ikke vet noe om utdanningsnivået for

hele 44 prosent av alle bostedsløse. For det andre er den store andelen ”vet ikke/ubesvart” et funn i seg selv. Den kan indikere at mange har droppet ut både på grunnskole og videregående nivå, og at det er uklart når de dropper ut og hvor mye de har fullført.

1.2 Opprinnelsesland/-region

Dette avsnittet beskriver landbakgrunn eller region hos bostedsløse og i befolkningen i Norge generelt. De to gruppene er ikke helt sammenlignbare, men forskjellen er så pass liten at tabellen under gir en illustrasjon på i hvilke grad ulike grupper er over- eller underrepresentert blant bostedsløse.

Tabell 1.3 *Fødeland/-region blant bostedsløse og befolkningen i hele landet etter folkegruppe. Prosent.*

Land/region	Bostedsløse ²	Hele landet*
Norge	77	85,5
Øvrige Norden	2	5,9
Øvrige EU-land	2	
Øvrige Europa inkl. Russland	2	
Afrika	8	1,2
Asia, Oseania	5	7
Nord-, Mellom-, Sør-Amerika	1	0,4
Ukjent	3	
Sum	100	100

*Kilde: Statistisk sentralbyrå

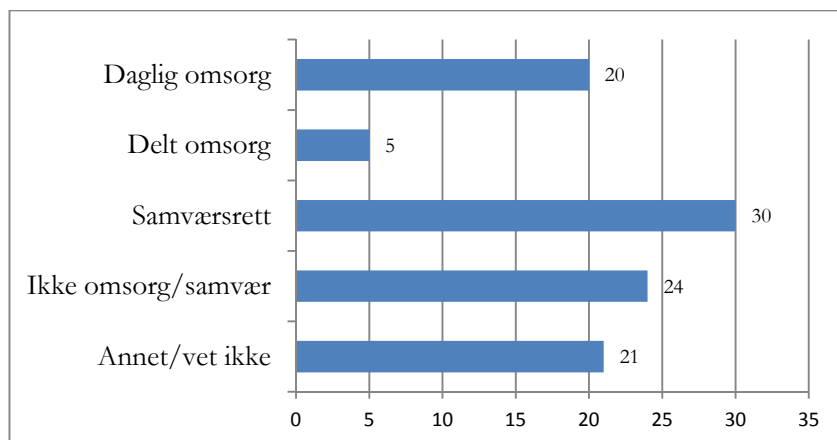
77 prosent av alle bostedsløse og vel 85 prosent av den norske befolkningen er født i Norge. Andelen bostedsløse fra andre europeiske land er seks prosent og om lag på samme nivå som europeere (utenom norske) utgjør i befolkningen generelt. Personer fra Afrika er imidlertid sterkt overrepresentert blant bostedsløse. Åtte prosent av alle bostedsløse og 1,2 prosent av befolkningen er fra et afrikansk land. Personer fra Asia er underrepresentert blant bostedsløse, mens personer fra det amerikanske kontinentet er litt overrepresentert. Disse utgjør en liten gruppe både blant bostedsløse og i befolkningen generelt.

1.3 Familieforhold

Familieforhold brukes her for å beskrive hvorvidt den bostedsløse personen har mindreårige barn og hva slags omsorgsansvar eller kontakt vedkommende har med barnet eller barna sine. Barn er her avgrenset til mindreårige barn. Mange bostedsløse kan ha barn over 18 år, men det blir ikke registrert i denne undersøkelsen. Tre av ti bostedsløse (29 prosent) har barn under 18 år. Nærmere to tredeler (64 prosent) har ikke mindreårige barn og for noen respondenter er det ukjent om den bostedsløse har barn (vet ikke-svarene).

² Tabellen viser bostedsløse med en tilhørighet i en kommune. En del bostedsløse er ikke registrert med hjemkommune og disse er normalt ikke med i analysene. Tabell 2.14 i NIBR-rapport 2013:5, side 65 viser også landbakgrunn for alle bostedsløse inkludert de «kommuneløse».

Figur 1.1 *Former for omsorg og samvær med barn blant bostedsløse med mindreårige barn. Prosent*

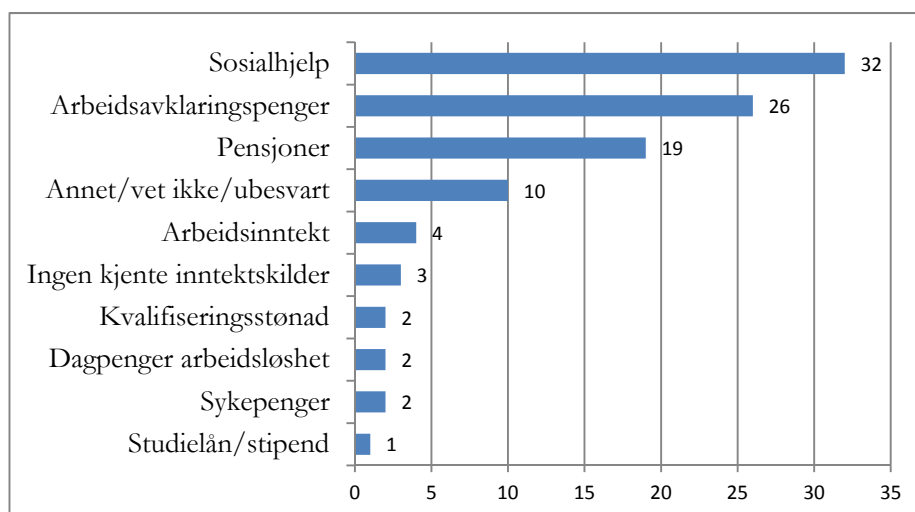

Gruppen bostedsløse med barn utgjør til sammen 1.923 personer. En av fem bostedsløse med barn under 18 år har daglig omsorg for barna sine. De fleste av disse er bostedsløse sammen med barna sine. Denne gruppen omtales særskilt i del tre i dette notatet. Fem prosent har delt omsorg og 30 prosent har samværsrett. En av fire har verken omsorg eller samværsrett med barna sine. Under svarkategorien ”annet” finner vi blant annet personer med samvær på spesielle betingelser, for eksempel samvær under tilsyn. Personer som er bostedsløse sammen med barna sine blir nærmere omtalt i kapittel 3.1.

1.4 Inntektskilder

En del bostedsløse kan ha flere inntektskilder. Vi har stilt spørsmål om den viktigste inntektskilden. Resultatet er illustrert i figur 1.2.

Figur 1.2 *Viktigste inntektskilder blant bostedsløse. Prosent*

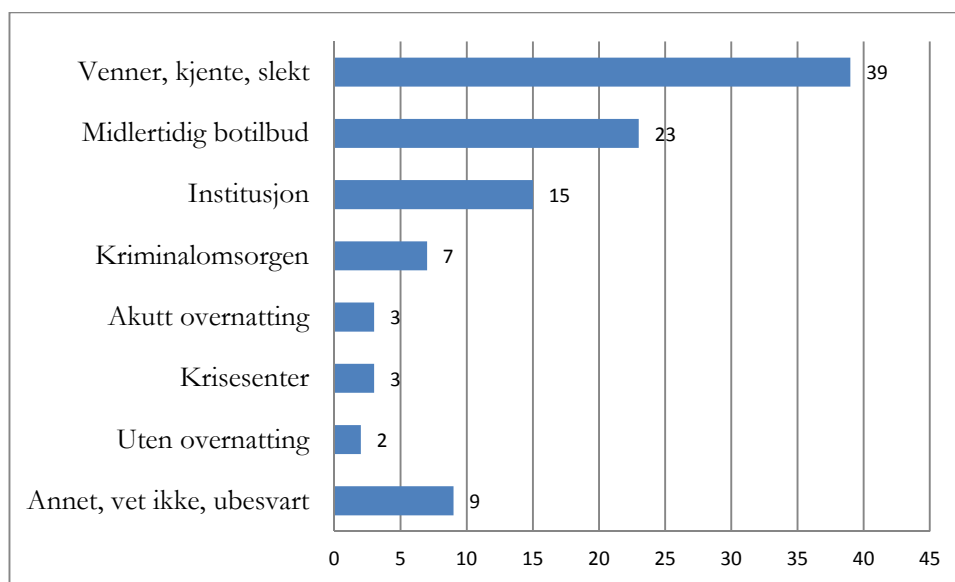
Bostedsløse er i all hovedsak fattige mennesker. Profilen på inntektskildene viser at de aller fleste har en form for stønad eller annen offentlig ytelse som viktigste

inntektskilde. En av tre har sosialhjelp, og drøyt en fjerdedel har arbeidsavklaringspenger. En av fem har alders-, uføre eller en annen form for pensjon. Annet, vet ikke og ubesvart utgjør til sammen ti prosent. Noen få har konkretisert ”annet” til arbeidspenger i fengsel eller inntekt fra kriminalitet. Vi ser også at noen har svart ”ingen kjente inntektskilder” (tre prosent). Fire prosent har arbeidsinntekt som viktigste inntektskilde. To prosent har dagpenger ved arbeidsløshet og like mange har sykepenger. Disse inntektskildene utløses ved deltakelse i arbeidslivet. Samlet har derfor åtte prosent nylig hatt eller de har en tilknytning til arbeidslivet. Kun to prosent har kvalifiseringsstønad og en svært liten gruppe har studielån og stipend.

1.5 Oppholdssteder og historikk

Stedene bostedsløse oppholder seg på er en del av definisjonen på bostedsløshet (se vedlegg 1). Definisjonen av bostedsløshet tar utgangspunkt i at vedkommende ikke har egen eid eller bolig. Men ikke alle som mangler egen bolig regnes som bostedsløse. Definisjonen er derfor operasjonalisert eller konkretisert til noe spesifikke situasjoner og oppholdssteder. Disse situasjonene er gjengitt i figur 1.3. Den største gruppa (39 prosent) bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Det er likevel ikke alle som bor en kort periode hos en venn eller slektning, som vil bli registrert i denne kartleggingen. Kartleggingen av bostedsløse gjennomføres av hjelpeapparatet og for å bli registrert må man ha meldt fra om at man ikke har et sted å bo, eller hjelpeapparatet har på andre måter kjennskap til at personen eller husstanden er bostedsløs.

Figur 1.3 Oppholdssteder blant bostedsløse. Prosent

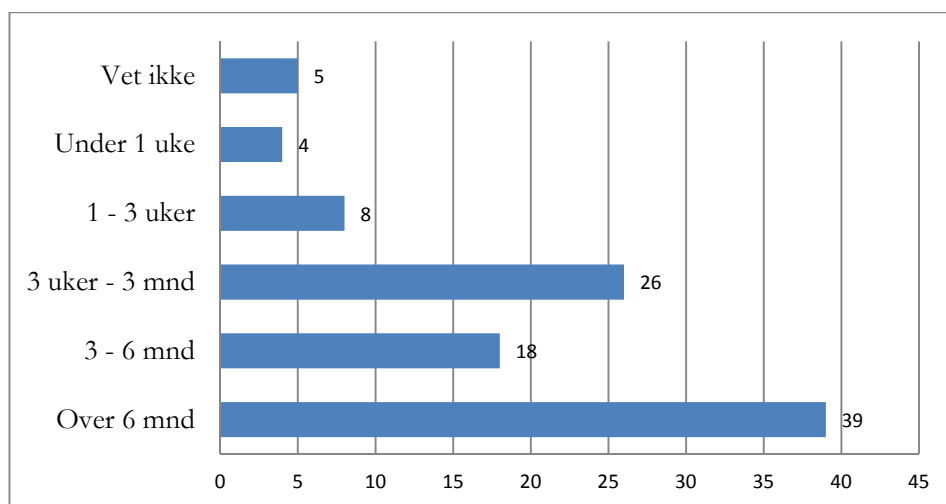

Den nest største gruppa, en av fire bostedsløse, oppholder seg i midlertidig botilbud. Midlertidig botilbud dekker et bredt tilbud og utvalg av oppholdssteder, som for eksempel steder beregnet for bostedsløse og/eller rusavhengige (tidligere hospits), pensjonat, campinghytter og overgangsleiligheter (korttids, brukes til bostedsløse). 15 prosent oppholder seg i institusjon (utskrives innen to måneder og mangler bolig).

Institusjon dekker her statlige behandlingssteder innen rus og innen psykiatri og somatiske sykehusavdelinger samt ulike kommunale institusjoner.

Sju prosent er under kriminalomsorgen (løslates innen to måneder og mangler bolig). De aller fleste av disse er i fengsel. Tre prosent er i akutt overnatting. Definisjonen på akutt overnatting er at man får en seng for natten og hele eller deler av dagen må tilbringes ute. Like mange oppholder seg i krisesenter. Det dreier seg om personer som er i krisesenter og på registreringstidspunktet ikke har en bolig å flytte til. To prosent er uten overnatting og sover ute, i trappeoppganger, skur og andre innretninger som ikke er egnet for å sove eller oppholde seg i. En større gruppe, det dreier seg om nærmere en av ti bostedsløse, er uten kjent oppholdssted eller i andre typer oppholdssteder enn de som er beskrevet her ("annet"). På noen av personskjemaene er det notert at personen bor i bil, båt eller er i en situasjon som ligner på de andre alternativene.

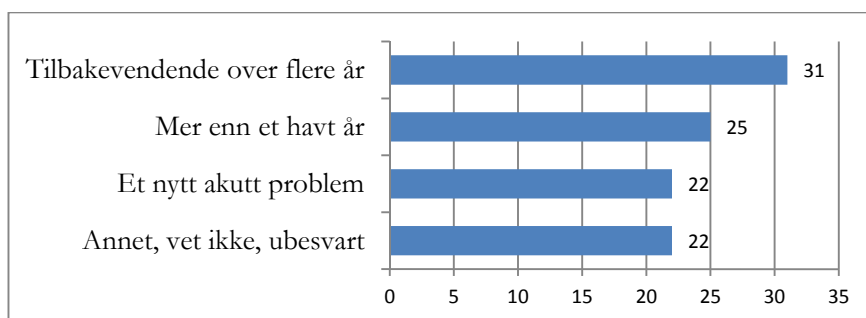
Figur 1.4 Tid tilbrakt på oppholdsstedet/ situasjonen på registreringstidspunktet. Prosent

Figur 1.4 viser hvor lenge personen har oppholdt seg på stedet der vedkommende er på tidspunktet for registreringen av bostedsløse (uke 48 i 2012). Den største gruppa er faktisk den som har vært lengst i samme situasjon: 39 prosent av alle har vært på det samme stedet eller i den samme situasjonen i mer en seks måneder. Nesten en av fem (18 prosent) har vært i samme situasjon mellom tre og seks måneder. Litt over en fjerdedel (26 prosent) har vært i samme situasjon mellom tre uker og tre måneder. Bare 12 prosent har oppholdt seg på samme sted eller i samme situasjonen i mindre en tre uker: åtte prosent i 1-3 uker og fire prosent under en uke.

Tiden den bostedsløse har tilbrakt på samme sted eller i samme situasjon kan for noen personer være et mål på hvor lenge de har vært bostedsløse. Men mange personer flytter mellom ulike steder, for eksempel fra venner til slektninger og derfra til andre venner og videre til andre typer oppholdsformer. Noen løslates fra fengsel og tar inn midlertidig hos en venn og flytter videre til et midlertidig botilbud. Vi har derfor spurt om hvor lenger personen har vært bostedsløs samlet. Resultater er illustrert i figur 1.5.

Figur 1.5 Varighet av bostedsløsheten. Prosent

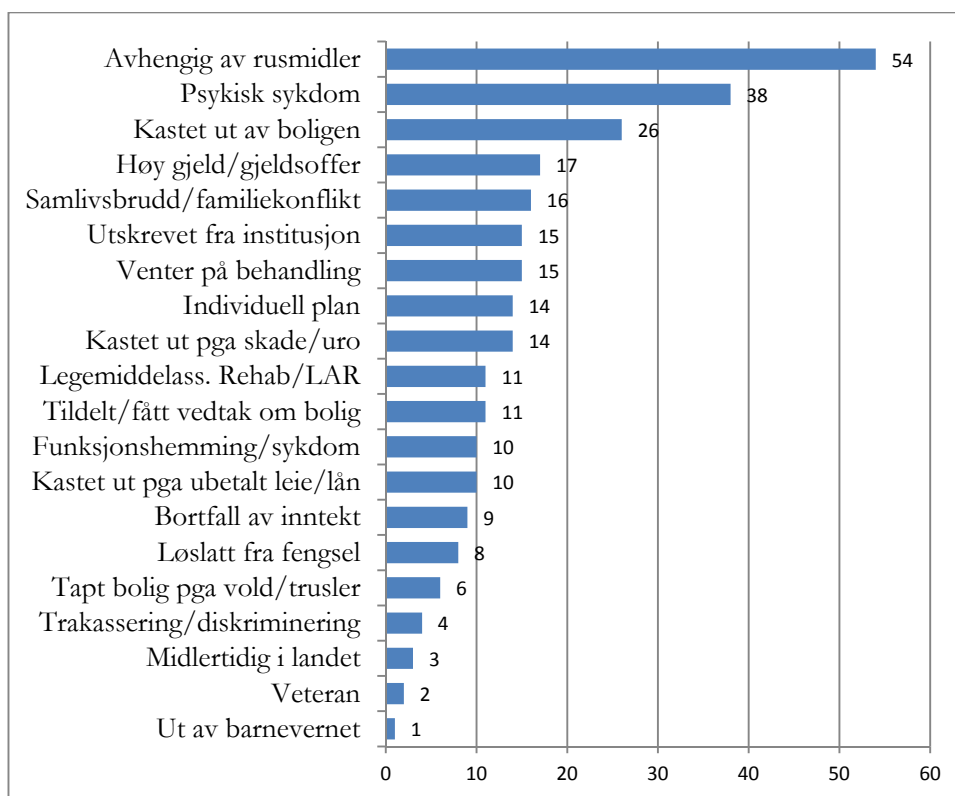

Nesten en av tre har vært tilbakevendende bostedsløse over flere år. En av fire har vært bostedsløse mer enn et halvt år. Disse to gruppene samlet regnes for å være langvarig bostedsløse. Det vil si at langt over halvparten (56 prosent) er det vi kaller langvarig bostedsløse. 22 prosent opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem. I samlekategorien "annet, vet ikke, ubesvart" er "vet ikke" den største gruppa. "Annet" er brukt der de andre svaralternativene ikke passer. Fra notater i registreringsskjemaet leser vi at noen har vært bostedsløse i flere år, for så å flyttet inn i bolig, som de har mistet og nylig blitt bostedsløse igjen. Enkelte har vært i institusjon i mange år, men på tidspunktet for registreringen oppholder de seg i institusjonen fordi de ikke har fått tildelt eller klart å skaffe seg en bolig.

1.6 Problemsituasjoner og tiltak

Registreringsskjemaet har 20 spørsmål for å fange opp problemsituasjoner bostedsløse kan oppleve og tiltak som kan være satt inn for å hjelpe personen. Figur 1.6 viser hvor stor andel av bostedsløse som opplever et problem eller har fått en form for hjelp. I figuren er spørsmålene gjengitt i forkortet versjon. I boksen under gjengis spørsmålene slik de er stilt i registreringsskjemaet.

Personen er kastet ut av boligen sin siste 6 mnd
 Kastet ut av bolig på grunn av ubetalt husleie/boliglån siste 6 mnd
 Kastet ut av bolig på grunn av skadeverk/uro/konflikter siste 6 mnd
 Flyttet på grunn av trakassering/diskriminering siste 6 mnd
 Tap av bolig på grunn av samlivsbrudd eller konflikt i familien siste 6 mnd
 Tap av bolig på grunn av utsatt for vold eller trusler siste 6 mnd
 Bortfall av inntekt siste 6 mnd
 Personen har høy gjeld er gjeldsoffer
 Personen er utskrevet fra institusjon siste 6 mnd
 Personen har gått ut av barnevernets omsorg siste 6 mnd
 Personen er løslatt fra fengsel siste 6 mnd
 Personen er avhengig av rusmidler
 Personen har en psykisk sykdom
 Personen har en fysisk funksjonshemming og/eller sykdom
 Personen er veteran
 Personen oppholder seg midlertidig i landet
 Personen har fått tildelt/vedtak om egen bolig og venter på å flytte inn
 Personen venter på å komme i behandling (rus, psykiatri, annet)
 Personen er i legemiddelassistert rehabilitering (LAR)
 Personen har individuell plan

Figur 1.6 *Problemsituasjoner og hjelpetiltak blant bostedsløse. Prosent*

Det meste utbredte problemet blant bostedsløse er avhengighet av rusmidler (54 prosent). Andelen med rusavhengighet har imidlertid gått litt ned siden 2008. 38 prosent har en psykisk sykdom. Gruppene med rusavhengighet og psykisk sykdom samt gruppa med samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom beskrives nærmere i del tre.

Utkastelse fra boligen er en utbredt direkte årsak til bostedsløshet. Årsakene bak utkastelsen kan være ulike. Vi har derfor både spurt om personen er kastet ut av boligen sin i løpet av de siste seks månedene og fulgt opp med spørsmål som konkretiserer årsaker til utkastelse og tap av bolig. Vel en fjerdedel av alle bostedsløse er kastet ut av boligen. Dette problemet rangerer som nummer tre. Lenger nede i figuren ser vi at 14 prosent er kastet ut på grunn av skadeverk eller uro, og en av ti er kastet ut på grunn av ubetalt husleie eller boliglån. De som har mistet boligen sin på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt (16 prosent), de som har tapt boligen fordi de har vært utsatt for vold eller tusler (seks prosent) og de som har flyttet på grunn av diskriminering/trakassering (fire prosent), er sannsynligvis ofre for andre persons handlinger.

Høy gjeld eller er gjeldsoffer rangerer på fjerdeplass. 17 prosent opplever gjeld som et problem. 15 prosent er utskrevet fra institusjon i løpet av de siste seks månedene. Like mange venter på å komme i behandling (rus, psykiatri, annen behandling). 14 prosent har individuell plan. Tatt i betraktning opphopningen av problemer blant en del bostedsløse er ikke 14 prosent med individuell plan en høy andel. En av ti (11 prosent) har legemiddelassistert rehabilitering. Like mange har fått tildelt eller fått vedtak om bolig og venter på å flytte inn.

En av ti bostedsløse har en funksjonshemming og/eller sykdom. Om lag like mange (ni prosent) har hatt bortfall av inntekt i løpet av de siste seks månedene. Åtte prosent er løslatt fra fengsel innenfor en tidshorisont av siste halvår. Tre prosent oppholder seg midlertidig i landet³. To prosent er veteraner definert som ”personen har tjenestegjort militært i internasjonale operasjoner i FN- eller NATO-regi etter 1945 og til dags dato”. Den minste gruppa er personer som har gått ut av barnevernets omsorg i løpet av de siste seks månedene. Gruppa utgjør mindre enn en prosent av alle bostedsløse.

1.7 Oppsummering

Registreringen av bostedsløse ble gjennomført i uke 48 i 2012 og viser et tverrsnitt av bostedsløsheten i Norge på et bestemt tidspunkt. Antall bostedsløse personer på dette tidspunktet var 6.259 tilsvarende 1,26 pr 1000 innbyggere. Tallet på bostedsløse har økt siden 2003 men veksten har flatet ut og vi registrerer en svakt nedadgående tendens i 2012.

Majoriteten blant bostedsløse er menn, de er enslige, de er forholdsvis unge og de har lavere utdanning enn befolkningen ellers. 77 prosent er født i Norge. Den nest største gruppa er født i Afrika, med personer født i Europa (utenom Norge) på tredje plass, og personer født i Asia er den fjerde største gruppa. Tre av ti bostedsløse har barn under 18 år. Av disse med barn har en av fire daglig eller delt omsorg og en av fem har samværrett. De viktigste inntektskildene blant bostedsløse er sosialhjelp (en tredel), fulgt av arbeidsavklaringspenger (en av fire) og pensjoner (en av fem). Åtte prosent har en inntekt med tilknytning til arbeidslivet (arbeidsinntekt, sykepenger, dagpenger).

Den mest utbredte oppholdsformen blant bostedsløse er midlertidig tilhold hos venner, kjente eller slektninger (39 prosent). En fjerdedel er i midlertidig botilbud, 15 prosent er i institusjon og sju prosent er under Kriminalomsorgen. Forholdsvis få er i kriesenter, akutt overnatting eller er uten ordnet overnatting (tre prosent eller under i hver gruppe). 57 har vært på samme sted eller i samme situasjon i mer enn tre måneder. 56 prosent er langvarig bostedsløse; de har vært tilbakevendende bostedsløse i flere år eller mer enn et halvt år. De mest utbredte problemene blant bostedsløse er avhengighet av rusmidler (54 prosent), psykisk sykdom (38 prosent) og utkastelse fra boligen (26 prosent). Av hjelpetiltak har 14 prosent individuell plan, 11 prosent har legemiddelassistert rehabilitering og like mange fått tildelt eller vedtak om bolig.

³ De tre prosentene omfatter personer med tilhørighet i en norsk kommune. Det er kartlagt en gruppe personer med midlertidig opphold i landet, som ikke har kommunetilhørighet. For nærmere beskrivelse av alle med midlertidig opphold i landet, se NIBR-rapport 2013:5, side 159-163

2 Bostedsløshet i kommunene

Omfanget og karakteren av bostedsløshet er noe forskjellig i ulike typer kommuner. Antall bostedsløse er høyest i de største byene både i absolutte tall og relativt i forhold til antall innbyggere. I andre enden finner vi de minste kommunene med færrest bostedsløse i forhold til folketallet i disse kommunene. I NIBR-rapport 2013:5 deler vi kommunene inn i fire grupper: 1) de fire største byene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, 2) kommuner med 40.000 innbyggere og over (minus de fire storbyene), 3) kommuner med 10.000 til 39.999 innbyggere og 4) kommuner med færre enn 10.000 innbyggere. Dette kapitlet gir en sammenlignende framstilling av bostedsløsheten i disse fire kommunegruppene. Enkelte steder i teksten bruker vi betegnelsen kommunegruppe en, to, tre og fire i henhold til den beskrivelsen av gruppene vi har gitt her.

2.1 Omfang av bostedsløsheten

Tabell 2.1 viser antall bostedsløse og bostedsløse pr 1000 innbyggere i hver av kommunegruppene i 2012.

Tabell 2.1 *Bostedsløse i fire kommunegrupper. Antall og pr. 1000 innbyggere*

Kommunegruppe	Antall	Pr. 1000 innbyggere
Storbyene	2.637	2,23
>40.000 innbyggere	1.415	1,43
10.000 – 39.999	1.737	1,06
<10.000	470	0,40
Hele landet	6.259	1,26

Bostedsløshet regnes i stor grad for å være et urbant problem, men vi finner også bostedsløse i de små kommunene. Kolonnene lengst til høyre, bostedsløse pr. 1000 innbyggere, gir det beste bildet av omfanget av bostedsløsheten i ulike typer kommuner i Norge. Vi ser at det relative antall bostedsløse synker med avtakende kommunestørrelse målt i innbyggertall. Andelen bostedsløse er størst i storbyene og minst i de mindre og små kommunene. Kommunestørrelse henger gjerne sammen med grad av bymessig utvikling i området. Sammenhengen er ikke entydig, men tydelig nok til at kommunestørrelse er et rimelig godt mål på urbanisering. I den minste kommunegruppa med færre enn 10.000 innbyggere er antall bostedsløse svært lavt (0,40 pr 1000 innbyggere). Det er sannsynligvis en betydelig underrapportering av antall bostedsløse i denne kommunegruppa, og det er grunn til å anta at tallet i realiteten er noe høyere.

2.2 Bakgrunn

Med bakgrunn, eller bakgrunnskjenntegn, menes kjønn, sivilstatus, alder og opprinnelsesland eller region. De ulike kjennetegnene vises for seg i en tabell som sammenligner kommunegruppene på disse kjennetegnene. Tabell 2.2 viser kjønnsfordelingen blant bostedsløse i de fire kommunegruppene og for hele landet.

Tabell 2.2 *Bostedsløse etter kjønn i fire kommunegrupper. Prosent*

Kjønn	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Mann	70	70	73	68	71
Kvinne	30	30	27	32	29
Alle	100	100	100	100	100

Bildet er i hovedsak det samme i alle kommunegruppene. Sju av ti bostedsløse er menn og tre av ti er kvinner. Kommunegruppe tre og fire skiller seg litt ut. Kommunegruppe tre (10.000-39.999) har en noe høyere andel menn enn gjennomsnittet og kommunegruppe fire (<10.000) har en noe lavere andel menn og følgelig litt høyere andel kvinner. Gjennomsnittet for hele landet vises i kolonnen lengst til høyre i tabellen. Gruppen av bostedsløse er mannsdominert både her i landet og i andre land med sammenlignbare tall. Kvinneandelen har økt noen i løpet av de 17 årene registreringer av bostedsløse har vært gjennomført i Norge.

Tabell 2.3 *Bostedsløse etter sivilstatus i fire kommunegrupper. Prosent*

Sivilstatus	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Enslig	89	91	88	87	89
Gift/samboende	7	8	9	11	8
Vet ikke	4	2	3	2	3
Alle	100	100	100	100	100

Tabell 2.3 bekrefter at de aller fleste bostedsløse er enslige. Andelen enslige viser nærmest ubetydelige variasjoner mellom kommunegruppene. Vi vil nevne at tilværelsen som bostedsløs kan bidra til å splitte par og den legger heller ikke til rette for at par kan være samboere. Derfor kan det være vanskelig å fange opp og registrere parforhold som ikke er formalisert, særlig blant langvarig bostedsløse. Det kan med andre ord være noen færre enslige enn statistikken viser.

Tabell 2.4 gir et bilde av aldersfordelingen på bostedsløse i de fire kommunegruppene. Ved å sammenligne tallene vertikalt i tabellen, ser vi hvor stor andel unge, gamle og så videre vi finner i hver kommunegruppe. Unge bostedsløse under 25 år er en prioritert gruppe og vi skal se særlig på denne gruppa her. Det er også her vi finner de største forskjellene mellom kommunene. Forskjellene er videre helt systematiske. Storbyene har den laveste andelen unge bostedsløse. Her utgjør gruppa under 25 år 18 prosent. I den nest største kommunegruppa stiger andelen til 22 prosent og i kommunegruppe tre til 26 prosent. I den minste kommunegruppa utgjør de yngste godt over en tredel av alle bostedsløse (36 prosent). Dette er 18

prosentpoeng høyere enn i storbyene. En mulig forklaring på disse forskjellene er at storbyene har jobbet lengst med bostedsløshet og har et bedre apparat for å implementere nye prioriteringer i sitt arbeid. En alternativ eller supplerende forklaring er at de større kommunene har inkludert unge i sitt generelle arbeid med bostedsløse i en lengre periode.

Tabell 2.4 *Bostedsløse etter alder i fire kommunegrupper. Prosent*

Alder	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
<25 år	18	22	26	36	23
25-34 år	30	29	31	27	30
35-44 år	25	24	22	21	23
45-54 år	19	17	16	11	17
>55 år	7	8	5	6	6
Alle	99	100	100	101	99

Den svært høye andelen unge i de minste kommunene gir også et avvikende aldersmønster i denne kommunegruppa sammenlignet med de andre gruppene. I de tre andre kommunegruppene ser vi at den største gruppa er i alderen 25 til 34 år. Aldersgruppa 35 til 44 år er noe mindre og det er relativt få eldre og gamle bostedsløse i alle kommunegruppene.

Tabell 2.5 illustrerer utdanningsnivået blant bostedsløse. Her vil vi begynne med å kommentere den nest nederste raden i tabellen, kategorien ”vet ikke/ubesvart”. Som også påpekt under tabellen 1.2 er andelen som har svart ”vet ikke” eller ikke svart på spørsmålet om utdanning svært høy (44 prosent på landsbasis). Under tabell 1.2 drøfter vi også noen forklaringer på den høye andelen vet ikke/ubesvart.

Tabell 2.5 *Bostedsløse etter utdanning i fire kommunegrupper. Prosent*

Fullført utdanning	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Grunnskole	35	39	45	54	38
Videregående skole	15	11	17	22	15
Høgskole/universitet	5	3	3	3	3
Vet ikke/ubesvart	45	47	36	21	44
Alle	100	100	100	100	100

Tabell 2.5 viser en viss forskjell mellom kommunegruppene i andelen som har svart ”vet ikke”. Vi ser at den er langt lavere i de mindre kommunene enn i de største. I storbyene og kommunegruppe to er andelen av denne typen svar henholdsvis 45 og 47 prosent. Så synker andelen ”vet ikke/ubesvart” til 36 prosent i kommunegruppe tre og 21 prosent i kommunegruppe fire. I disse to kommunegruppene ser vi videre at rundt halvparten bare har grunnskole og rundt regnet en av fem har videregående skole. Det er grunn til å anta at mindre og små kommuner har noen bedre kjennskap til bakgrunnen til bostedsløse innbyggere og derfor oftere kan besvare dette spørsmålet. Vi kan derfor også anta at profilen på utdanningsnivået blant bostedsløse

i de to minste kommunegruppene ligger nærmere realitetene enn i de to største kommunegruppene. Den svært høye andelen ”vet ikke/ubesvart” i disse kommunene skaper stor usikkerhet om resultatet. Sammenlignet med befolkningen som helhet ligger imidlertid bostedsløse langt under i utdanningsnivå i alle kommunegruppene.

Tabell 2.6 *Bostedsløse etter fødeland og region i fire kommunegrupper. Prosent*

Fødeland/region	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Norge	68	78	85	84	77
Øvrige Norden	2	1	1	1	2
Øvrige EU-land	2	2	2	2	2
Øvrige Europa inkl Russland	2	3	2	2	2
Afrika	14	6	4	3	8
Asia/Oseania	5	6	4	6	5
Nord/Mellom/Sør-Amerika	2	1	1	2	1
Vet ikke/ubesvart	5	3	2	1	3
Alle	100	100	101	101	100

Tabell 2.6 viser at majoriteten av bostedsløse er født i Norge (77 prosent, ruten helt oppe til høyre). Sammenligner vi mellom kommunegrupper blir bildet mer nyansert. Flertallet av bostedsløse i alle kommunegruppene er riktig nok født i Norge, men i storbyene er to av tre født i Norge og i de to minste kommunegruppene 84 og 85 prosent. I alle kommunegrupper finner vi bostedsløse personer som er født utenfor Norge. Her har vi bare tatt med personer som er registrert med tilhørighet i en kommune.

Den eneste gruppa som faktisk er overrepresentert blant bostedsløse, er personer født i Afrika (jfr. tabell 1.3). Personer fra Afrika utgjør 1,2 prosent av befolkningen i Norge. Vi ser i tabell 2.6 at andelen bostedsløse født i Afrika ligger godt over denne prosentandelen i alle kommunegruppene. Andelen fra Afrika er svært mye høyere i storbyene enn i andre kommunegrupper (14 prosent). Andel personer fra Asia utgjør sju prosent av den norske befolkningen. Andel bostedsløse fra denne regionen ligger under sju prosent i alle kommunegruppene. Personer fra andre regioner utgjør både en liten andel av befolkningen i Norge (se tabell 1.3) og av bostedsløse (tabell 2.6).

2.3 Inntektskilder blant bostedsløse

Vi så i kapittel 1 at de aller fleste bostedsløse har en form for offentlig ytelse som viktigste inntektskilde. Bare åtte prosent på landsbasis har en arbeidsrelatert inntekt, enten arbeidsinntekt, dagpenger ved arbeidsløshet eller sykepenger. Her skal vi se på inntektskilder blant bostedsløse i de fire kommunegruppene. Her har vi slått sammen en del inntektstyper for å gi et mer oversiktlig bilde i tabellen.

Tabell 2.7 *Bostedsløse etter viktigste inntektskilde i fire kommunegrupper. Prosent*

Inntektskilder	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Arbeid, dag-/sykepenger ⁴	7	9	10	13	9
Pensjon, alder/uføre/annet	19	21	18	22	19
AAP/kvalifiseringsstønad ⁵	23	33	28	33	28
Sosialhjelp	39	27	33	21	32
Ingen kjente, annet, vet ikke	12	11	12	12	13
Alle	100	101	101	101	101

Selv om det generelle mønsteret er det samme i alle kommunegruppene med en lav andel med arbeidsrelaterte inntekter og en høy andel med offentlige ytelser, finner vi noen forskjeller mellom kommunegruppene. Ytterpunktene finner vi mellom storbyene i den minste kommunegruppa. Nesten dobbelt så stor andel har arbeidsrelaterte inntekter i den minste kommunegruppa sammenlignet med storbyene. Inntektskategorien som fordeler seg jevnest mellom kommunegruppene er pensjoner (rundt en av fem). I storbyene har en fjerdedel av bostedsløse AAP/kvalifiseringsstønad mens en tredel har disse ytelsene i kommunegruppe to og fire. I storbyene har hele 39 prosent sosialhjelp som viktigste inntektskilde og i småkommunene 21 prosent. Disse utgjør ytterpunktene.

2.4 Bostedsløse med barn

Kartleggingen av bostedsløse registrerer om den bostedsløse personen har mindreårige barn (under 18 år), om den bostedsløse er sammen med barna sine i situasjonen som bostedsløs eller om forelderen har andre former for kontakt med barnet eller barna (se også kapittel 1.3). Tabell 2.8 viser hvor stor andel av alle bostedsløse som har barn under 18 år i de fire kommunegruppene og hele landet.

Tabell 2.8 *Bostedsløse med og uten barn i fire kommunegrupper. Prosent*

Barn <18 år	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Har barn	26	28	30	37	29
Har ikke barn	66	67	64	60	65
Vet ikke/ubesvart	9	5	6	3	7
Alle	101	100	100	100	101

29 prosent av alle bostedsløse har mindreårige barn. Forskjellene er store mellom kommunegruppene. Ytterpunktene finne vi igjen mellom storbyene og de minste kommunene. En av fire bostedsløse i de fire storbyene og 37 prosent i den minste kommunegruppa har mindreårige barn. De andre kommunegruppene plasserer seg i mellomstillinger. Det betyr imidlertid ikke at de er flere bostedsløse personer med

⁴ Andel med studielån/stipend er minimal og slått sammen med arbeidsrelatert inntekt

⁵ AAP: Arbeidsavklaringspenger, utgjør det aller meste her. Noen få har kvalifiseringsstønad

mindreårige barn i småkommunene enn i de store kommunene. Bostedsløsheten er mest omfattende i storbyene og i de store kommunene både i antall og relativt til folketallet, og de fleste med mindreårige barn befinner seg også i de store kommunene.

Tabell 2.9 *Omsorg og samvær blant bostedsløse med mindreårige barn i fire kommunegrupper. Prosent*

Omsorg/samvær med barn <18 år	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Daglig omsorg	20	28	16	18	20
Delt omsorg	4	5	6	7	5
Samværsrett	28	32	34	28	30
Ikke omsorg/samværsrett	27	21	25	25	25
Annet/vet ikke/ubesvart	28	14	20	23	20
Alle	101	100	100	101	100

Tabell 2.9 omfatter bare bostedsløse med mindreårige barn. En forholdsvis stor gruppe av foreldrene med mindreårige barn har daglig omsorg for barnet eller barna sine mens de er bostedsløse. På landsbasis dreier det seg om en av fem foreldre. I kommunegruppene varierer andelen mellom 16 prosent i kommunegruppe tre (10.000-39.999) til 28 prosent i kommunegruppe to (>40.000). Andel med delt omsorg er lavest i storbyene og høyest i de minste kommunene. Kommunegruppe to scorer høyt på samværsrett (en av tre). Samlet sette ligger de nest største kommunene høyest når vi ser samlet på ulike former for omsorg og samvær. Denne kommunegruppa har også den høyeste andelen som er bostedsløse sammen med barna sine (jfr. kap. 3, bostedsløse barnefamilier).

2.5 Oppholdssteder og historikk

Vi skal se på hvor bostedsløse oppholder seg, hvor lenge de har vært på det samme oppholdsstedet og historikk som bostedsløs. Historikk er målt i lengden på bostedsløsheten totalt.

Tabell 2.10 *Oppholdssteder blant bostedsløse i fire kommunegrupper. Prosent*

Oppholdssteder	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Uten/akutt overnatting	7	5	3	5	5
Midlertidig tilbud/krisesenter	28	29	23	22	26
Institusjon	17	13	13	20	15
Under kriminalomsorgen	6	4	8	12	7
Venner/kjente/slekt	35	41	45	38	40
Annet/vet ikke/ubesvart	8	8	9	4	8
Alle	101	100	101	101	101

I tabell 2.10 har vi slått sammen noen kategorier for å forenkle og bedre oversikten (jfr. kategorien i figur 1.3). Akutt overnatting der hele eller deler av dagen må

tilbringes ute er slått sammen med ”uten overnatting”. Kriesesenter er slått sammen med midlertidig botilbud. Begge er en form for midlertidig tilbud, selv om målgruppa for kriesesenter er avgrenset og i all hovedsak en annen enn for andre midlertidige botilbud. Andel i kriesesenter er svært liten i alle kommunene.

Tabell 2.10 viser ikke noen entydige mønstre som følger kommunestørrelse. Vi finner først og fremst en likhet mellom kommunen. Den minst utbredte oppholdsformen er akutt overnatting eller personer som sover ute, i skur eller lignende. De største kommunegruppene bruker oftere midlertidig botilbud enn de mindre kommunene. Storbyene og de minste kommunegruppene utgjør ytterpunkter med hensyn til personer i institusjon, og de minste kommunene (<10.000) har flere i fengsel enn de andre. Institusjon og fengsel er begge en form for institusjonsomsorg. Slår vi sammen de to kategoriene, finner vi at en av tre bostedsløse i de små kommunene befinner seg i institusjon⁶. Dette er klart høyere enn i alle andre kommunegrupper. Midlertidig opphold hos venner, kjente eller slektninger er den mest utbredte oppholdsformen i alle kommunegruppene. Andelen varierer mellom kommunegruppene, men vi finner ingen systematikk i variasjonen etter kommunestørrelse.

Tabell 2.11 *Tid tilbrakt i situasjonen for registreringstidspunktet i fire kommunegrupper. Prosent*

Lengde på oppholdet	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Under 1 uke	5	4	3	7	6
1 – 3 uker	8	8	7	11	8
>3 uker – 3 mnd	25	26	26	30	26
>3 mnd – 6 mnd	15	20	20	20	18
>6 mnd	43	37	39	28	38
Vet ikke/ubesvart	5	5	5	4	5
Alle	101	100	100	100	101

Tabell 2.11 viser hvor lenge den bostedsløse personen har oppholdt seg i situasjonen eller på stedet der vedkommende er på tidspunktet for kartleggingen (vist i tabell 2.10). Hovedbildet er at de fleste har vært mer enn tre uker i samme situasjon og mange har vært enda lenger. Tendensen er at oppholdene er lenger i storbyene og i større kommuner enn i de minste kommunene. I storbyene har hele 43 prosent vært i samme situasjon i mer enn seks måneder.

Historikk som bostedsløs er vist i tabell 2.12 med kategoriene langvarig bostedsløs, bostedsløshet som et nytt akutt problem og ”annet/vet ikke/ubesvart”. Kategorien langvarig bostedsløs er slått sammen av to svaralternativer i registreringsskjemaet; ”tilbakevendende over flere år” og ”varighet mer enn seks måneder”.

⁶ Rapporteringen fra en del små kommuner er mangelfull. Mange svarer at de ikke har bostedsløse i sin kommune, og en betydelig andel av bostedsløse i disse kommunene er registrert av respondenter i institusjoner og fengsler. Dette kan indikere liten oppmerksomhet og kjennskap til bostedsløse i små kommuner og underbygger en antakelse om underrapportering fra den minste kommunegruppa.

Tabell 2.12 *Historikk som bostedsløs i fire kommunegrupper. Prosent*

Historikk som bostedsløs	Storbyer	>40.000	10.000-39.999	<10.000	Alle
Langvarig bostedsløs	62	53	57	46	56
Nytt akutt problem	19	27	23	27	22
Annet/vet ikke/ubesvart	19	20	21	27	22
Alle	100	100	101	100	100

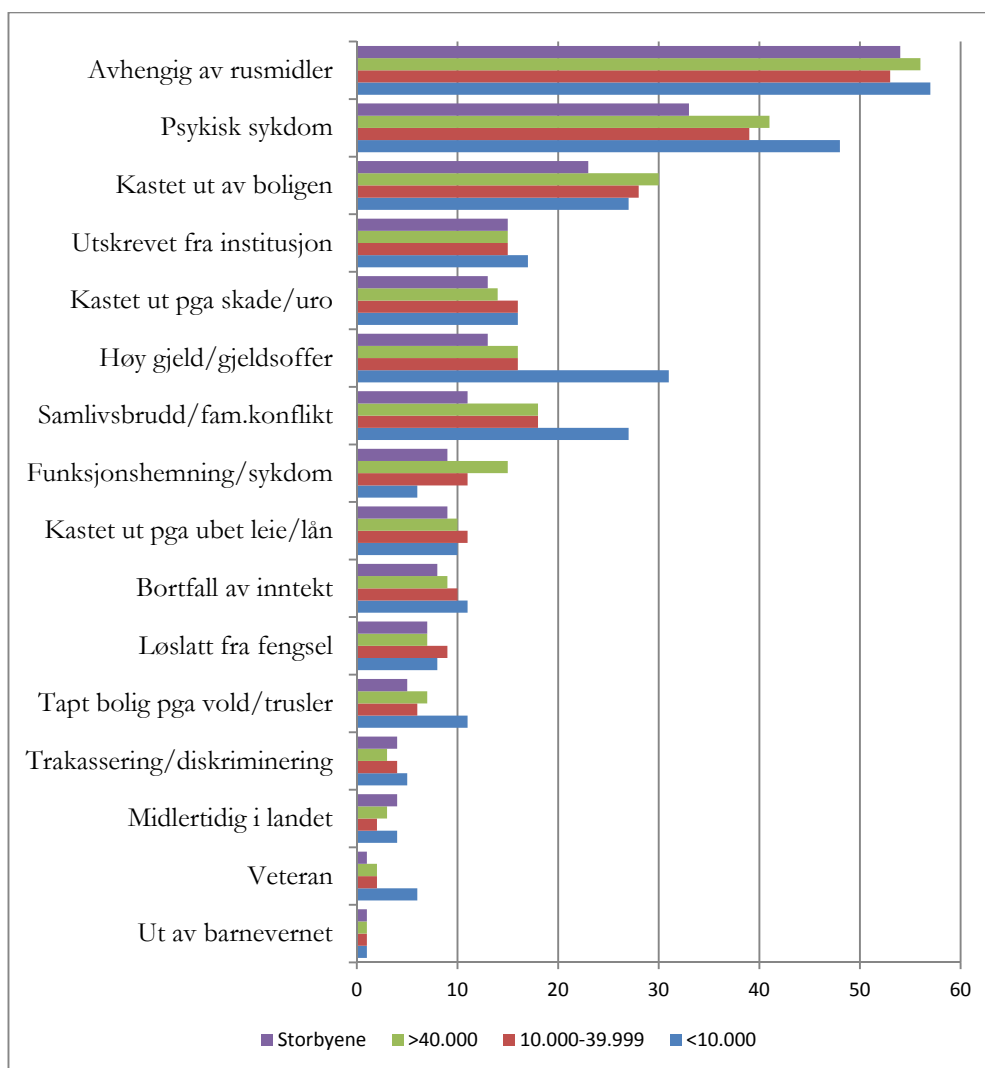
Hovedfunnet her er at den største gruppa i alle typer kommuner er langvarig bostedsløse. Men vi finner likevel noen forskjeller og nyanser. Som vi har sett i flere tabeller over utgjør storbyene og de minste kommunene ytterpunktene. 62 prosent av alle bostedsløse i storbyene og 46 prosent i den minste kommunegruppa er langvarig bostedsløse. De andre kommunegruppene plasserer seg i mellomposisjoner. Avstanden mellom kommunegruppene i andelen som er akutt bostedsløse følger ikke et like klart mønster. Vi ser også at den minste kommunegruppa har en klart høyere andel ”annet/vet ikke/ubesvart” enn de andre kommunegruppene.

2.6 Problemsituasjoner og tiltak

Denne delen omhandler problemsituasjoner og hjelpetiltak blant bostedsløse. Figur 1.6 i kapittel 1 viser fordelingen av problemer og tiltak blant alle bostedsløse i landet. Her viser vi fordelingen på kommunegrupper. Vi har også valgt å skille mellom problemsituasjoner og hjelpetiltak og viser disse i to ulike figurer, figur 2.1 og 2.2. Begrunnelsen for å lage et skille er først og fremst praktisk. Med alle fire kommunegruppene får vi en ganske massiv figur og en oppdeling hjelper på oversikten. Søylene i figurer illustrerer likheten og forskjeller på ulike mål og mellom kommunegrupper, men de gir ikke eksakt informasjon. Lesere som ønsker de eksakte tallene for fordelingene vist i de to figurene under, finner disse i vedlegg 2 bak i notatet.

I figurene har vi valgt storbyene som utgangspunkt. Fordelingene er rangert etter score i storbyene; høyest score i storbyene er første søyle i figurene og lavest score i storbyene er den nederste lilla søylen i figurene.

Det mest utbredte problemet blant bostedsløse i alle kommunene er avhengighet av rusmidler. Det dreier seg om mellom 50 og 60 prosent. Det nest viktigste problemet er psykiske lidelser. Her er det imidlertid store forskjeller mellom kommunene. En av tre bostedsløse i storbyene har en psykisk lidelse og nesten halvparten i de minste kommunene. Kommuner med >40.000 innbyggere og 10.000-39.999 ligger rundt 40 prosent.

Figur 2.1 *Problemsituasjoner blant bostedsløse i fire kommunegrupper. Prosent*

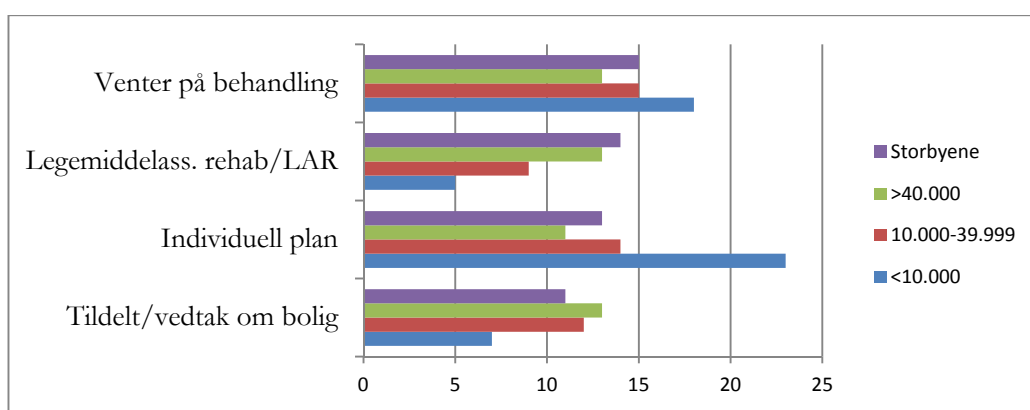
Problemsituasjonen utkastelse fra boligen er den tredje viktigste blant tre kommunegrupper. Unntaket er de minste kommunene. I disse kommunene rangerer høy gjeld/gjeldsoffer på tredje plass. Vi legger likevel merke til at andelen som er kastet ut fra boligen sin ikke er spesielt lavere i de minste kommunene enn i de andre. Her skiller storbyene seg noe ut med relativt færre utkastelser enn de andre kommunegruppene. De minste kommunene har også en annen "utstikker": En langt høyere andel har mistet boligen sin på grunn familiekonflikt eller samlivsbrudd i denne kommunegruppa enn i de andre. Storbyene utgjør igjen den andre enden av skalaen med lavest andel som har mistet boligen grunnet familiekonflikt/samlivsbrudd.

Noen flere har tapt boligen sin fordi de har vært utsatt for vold eller trusler i den minste kommunegruppa sammenlignet med de andre. Videre finner vi relativt flere veteraner enn i de andre kommunene. Denne gruppa med under 10.000 innbyggere skiller seg oftere ut enn de andre kommunegruppene. Utenom om de forskjellige vi

har kommentert spesielt, finner vi et forholdsvis likt mønster av problemsituasjoner i de fire kommunegruppene. Rus og psykiske lidelser er de mest utbredte problemene.

Helt nederst med rundt en prosent finner vi personer som har gått ut av barnevernets omsorg i løpet av de siste seks månedene. Dette er en svært lav andel og gjelder alle kommunegruppene. Overgang fra barnevernet til selvstendig liv eller offentlig ”voksenomsorg” er en sårbar situasjon. En del ”glipper” ut av hjelpeapparatet i denne fasen og blir bostedsløse. Kanskje ”glipper” også informasjonen om at vedkommende nylig har vært i barnevernets omsorg, slik at denne informasjonen ikke registreres i kartleggingen. En annen forklaring er at de fleste har noe å gå til fra barnevernet og at ”glippsonen” kommer etter de første seks månedene.

Figur 2.2 *Hjelpetiltak blant bostedsløse i fire kommunegrupper. Prosent*

Figur 2.2 illustrerer fordelingen av hjelpetiltak for bostedsløse i de fire kommunegruppene. Omfanget av de hjelpetiltakene som er vist her, er langt lavere enn utbredelse av problemer som rusavhengighet og psykiske lidelser i alle kommunegrupper (sammenligning, figur 2.1 og 2.2). De minste kommunene skiller seg mest ut også i denne figuren, først og fremst ved at disse kommunene har en langt større andel med individuell plan enn de andre kommunegruppene, men også en betydelig lavere andel med legemiddellassistert rehabilitering/LAR og bostedsløse som har fått tildelt eller fått vedtak om at de vil få bolig.

For øvrig ser vi at andel bostedsløs med LAR følger størrelsen på kommunene, med høyest andel i storbyene og lavest i småkommunene. Én forklaring på at det er flest bostedsløse LAR-pasienter i de største kommunene er at boligmarkedet er strammere i disse kommunene, og vanskeligstilte på boligmarkedet har størst problemer med å få seg en bolig her.

2.7 Drøfting

Kommunene og kommunegruppene som er omtalt i dette kapitlet er svært forskjellige med hensyn til størrelse, geografisk beliggenhet og bymessig preg. Kommunene er delt i fire grupper etter folketall. Bostedsløshet er et større problem i store enn i små kommuner. Antall og andel bostedsløse synker med avtakende kommunestørrelse. I store trekk er profilen på bostedsløsheten lik i disse kommunene og følgelig den samme vi finner for hele gruppa av bostedsløse (jfr.

oppsummering kap. 1.7). Men vi finner også noen tydelige forskjeller. Ytterpunktene finner vi ofte mellom storbyene i den ene enden og de minste kommunene i den andre.

Her har vi satt søkelys på forskjeller i antall og profil på bostedsløshet i fire kommunegrupper. I NIBR-rapport 2013:6 har vi sammenholdt resultatene fra kartleggingen av bostedsløse med andre datakilder og undersøkt hvilke faktorer som kan påvirke bostedsløsheten i kommunene. Rammene for analysene er utfordringer i kommunene, befolkningsvekst, demografi, inntektssystemet for kommunene og organisering av tjenestetilbudet samt ulike sider ved boligmarkedet⁷. Vi finner en sammenheng mellom bostedsløshet og befolkningsveksten i kommunene i perioden 2008 til 2012: Andel bostedsløse er høyest i kommuner med befolkningsvekst og særlig vekst i antall personer under 25 år. Videre finner vi at andel bostedsløse er størst i kommuner med høye boligpriser, høye netto driftsutgifter til sosialhjelp og lengre stønadperioder. Dess høyere andel av netto driftsutgifter som går til tilbud til rusavhengige, dess høyere andel bostedsløse. Kommuner med høy andelen sosialhjelpsmottakere mellom 18 og 25 år og vekst i netto driftsutgifter til barnevern fra 2008 til 2012 har imidlertid en lavere andel bostedsløse.

Disse resultatene framkommer når vi ser hver enkeltfaktor i sammenheng med nivået på bostedsløshet. I en multivariat analyse, der vi kontrollerer for flere kjennetegn ved kommunene samtidig, er det kun befolkningsveksten som ser ut til å ha betydning for nivået på bostedsløsheten i kommunen (det er kun denne sammenhengen som er statistisk signifikant). At sammenhengen mellom kjennetegn ved kommunene, som vi har redegjort for i avsnittet over, og omfanget av bostedsløshet ikke er statistisk signifikant, betyr ikke nødvendigvis at sammenhengene ikke er der, men den blir svekket. Det indikerer også et mer komplisert bilde av sammenhenger mellom bostedsløshet og strukturelle faktorer, som ikke lett lar seg måle.

Casestudier i seks kommuner kan bidra til å utdype likheter og forskjeller mellom kommuner og sammenhenger med nivået på bostedsløsheten. De seks kommunene er høyst ulike med hensyn til størrelse og beliggenhet. Med unntak av den minste kommunen, har alle casekommunene minst 40.000 innbyggere. Omfanget av bostedsløsheten varierer fra 1,07 (Tromsø) til 3,6 pr 1000 innbyggere (Sandnes). Alle kommunene melder at de har et presset boligmarked med høye priser og et lite eller begrenset privat leiemarked. Casestudiene antyder imidlertid at omfanget av kommunalt eide eller disponerte utleieboliger har betydning for nivået på bostedsløsheten. Sandnes kommune, beliggende i en region med sterkt press i boligmarkedet og med et svært lite antall kommunale utleieboliger, har den høyeste andelen bostedsløse i landet. Sagene bydel i Oslo har i 2,9 bostedsløse pr 1000 innbyggere. Presset i boligmarkedet er ikke mindre i Oslo enn i Stavanger-/Sandnes-området, og Sagene er en bydel i Oslo med vesentlige sosiale utfordringer. En viktig forskjell er at Sagene har et høyt antall kommunale boliger.

Bostedsløse dreier seg om i den store sammenhengen om et lite antall personer. Derfor kan også tilgangen til boliger spesifikt til vanskeligstilte bli en viktig forklaringsfaktor på omfanget av bostedsløsheten i kommunen. I siste del av kapittel tre ser vi på organisering av tjenesteapparatet som en forklaringsfaktor

⁷ Analysene omfatter kommuner med minst 10.000 innbyggere.

3 Grupper av bostedsløse

Kapittel tre ser spesifikt på fire grupper av bostedsløse: Bostedsløse barnefamilier, unge under 25 år, personer med rusavhengighet og personer med en psykisk lidelse. Kapitlet gir en forkortet versjon av delkapitlene om disse gruppene i NIBR-rapport 2013:5 om kartlegging av bostedsløse og NIBR-rapport 2013:6 om forklaringer på bostedsløshet.

3.1 Barnefamilier

Barn rammes av bostedsløshet på ulike måter. Nærmere 2000 personer (29 prosent) av bostedsløse i Norge har mindreårige barn. Over 1000 bostedsløse personer har enten daglig eller delt omsorg for barna sine, eller de har samværsrett. Vi vet ikke hvor mange barn det dreier seg om. Denne delen med tittelen ”Barnefamilier” omhandler foreldre som er bostedsløse sammen barna sine. Når vi her bruker betegnelsen barnefamilie, refererer vi eksplisitt til denne gruppa. Andre som har omsorg eller samværsrett med barna sine, uten at forelder og barn deler bostedsløsheten, kan også kalles en barnefamilie. Det er ikke de gruppene vi setter søkelys på her.

Spørsmålet om personen er bostedsløs sammen med barnet/barna sine ble for første gang stilt i kartlegging av bostedsløse i 2008. I 2008 kartla vi 400 barn som var bostedsløse sammen med foreldrene sine. I 2012 finner vi til sammen 679 barn som er bostedsløse sammen med en forelder. Antall foreldre er 357. Tallet på bostedsløse barn har økt med 70 prosent fra 2008 til 2012. Vi vil imidlertid anslå tallet 400 i 2008 for lavt, slik at den reelle økningen er noe mindre. Samletabellen 3.1 beskriver en rekke kjennetegn ved bostedsløse barnefamilier sammenholdt med alle bostedsløse.

Vi skal kort kommentere likheter og forskjeller mellom bostedsløse barnefamilier og hele populasjonen av bostedsløse. Tabell 3.1 viser at kjønnsfordelingen er snudd i forhold til populasjonen av bostedsløse: Vi finner en stor overvekt av kvinner blant barnefamiliene, men det er også noen menn som er bostedsløse sammen med barna sine. Med hensyn til alder ser vi en enda større konsentrasjon i aldersgruppa 25 til 44 år enn blant alle bostedsløse. Tre av fire voksne i bostedsløse barnefamilier er i dette alderssegmentet, som også karakteriseres som fertil alder. Forskjellene i inntektskilder mellom barnefamilier og alle bostedsløse er forholdsvis små. Noen flere barnefamilier har arbeidsrelaterte inntekter, og noen færre er registrerte med ukjente inntektskilder eller vet ikke/ubesvart.

Tabell 3.1 Samletabell for kjennetegn ved bostedsløse barnefamilier og alle bostedsløse. Prosent.

Kjønn, alder, inntektskilder, fødeland/ -region, oppholdssteder, historikk	Barne- familier	Alle
Kjønn		
- Menn	23	71
- Kvinner	77	29
Alder		
- <25 år	9	23
- 25 – 34 år	44	30
- 35 – 44 år	32	23
- >45 år	19	23
Inntektskilder		
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	9	6
- Pensjon: alder/uføre/annet	16	19
- Andre offentlige overføringer	36	29
- Sosialhjelp	32	32
- Ingen kjente/annet/ubesvart	8	13
Fødeland		
- Norge	43	77
- Øvrige Norden	1	2
- Øvrige EU-land	4	2
- Øvrige Europa inkl. Russland	4	2
- Nord-/Mellom-/Sør-Amerika	5	1
- Afrika	21	8
- Asia/Oseania	17	5
- Vet ikke	5	3
Oppholdssteder		
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	38	39
- Midlertidig botilbud	21	23
- Krisesenter	27	3
- Institusjon/fengsel	5	22
- Natthjem/sover ute el. lignende	2	5
- Annet, vet ikke	6	9
Tid som bostedsløs		
- Langvarig bostedsløs	29	56
- Nytt akutt problem	50	22
- Annet, vet ikke	21	22

Gruppen som er bostedsløs sammen med barn skiller seg markant fra populasjonen av bostedsløse med hensyn til fødeland/-region (seksjon 3 i tabell 3.1). 77 prosent av alle bostedsløse er født i Norge, mens under halvparten av foreldrene i bostedsløse barnefamilier (43 prosent) er født i Norge. Alle regioner er overrepresentert sammenlignet med alle bostedsløse, og enkelte regioner er sterkt overrepresentert. 21 prosent av barnefamiliene har opprinnelse i Afrika (åtte prosent av alle bostedsløse) og 17 prosent har opprinnelse i Asia/Oseania (fem prosent av alle bostedsløse). Også bostedsløse barnefamilier fra europeiske land utenom Norden og det amerikanske

kontinentet er overrepresentert blant bostedsløse. Det bør nevnes at antall personer som er bostedsløse sammen med barna sine utgjør en forholdsvis liten gruppe, slik at små endringer i tallene kan gi store prosentvise utslag. Andelen bostedsløse barnefamilier med opprinnelse i Afrika er imidlertid en overbevisende størrelse⁸.

Bostedsløse barnefamilier oppholder seg på de samme stedene som andre bostedsløse (nest nederste feltet i tabell 3.1), men med to tydelige forskjeller. Den nest vanligste oppholdsformen blant barnefamiliene er krisesenter (27 versus tre prosent). En undersøkelse om kommunenes bruk av midlertidige botilbud til ulike bostedsløse grupper avspeiler at mange bruker krisesenter til bostedsløse kvinner med barn, som er utsatt for vold. I forhold til alle bostedsløse er det svært få i institusjon og fengsel blant bostedsløse barnefamilier⁹.

Nederste felt i tabellen gjengir tallene for hvor lenge familiene har vært bostedsløse. Halvparten opplever bostedsløshet som et nytt, akutt problem. 29 prosent opplever langvarig bostedsløshet (mer en seks måneder/tilbakevendende over flere år). Vi vet ikke om barna har vært bostedsløse sammen med forelderen hele tiden. Tallene for alle bostedsløse er omvendt: Den store gruppa har en lang historie som bostedsløs og mindretallet er i ny, akutt situasjon. En britisk undersøkelse viser at en betydelig andel bostedsløse barnefamilier hadde hatt en ustabil bosituasjon over en lang periode, uten at disse situasjonene har vært registrert som bostedsløshet i hjelpeapparatet¹⁰.

3.1.1 Forklaringer på bostedsløshet blant barnefamilier

Tabell 3.1 viser at det både finnes likheter og tydelige forskjeller mellom bostedsløse barnefamilier og populasjonen av bostedsløse. Foreldrene i barnefamiliene skiller seg ut fra alle bostedsløse på to viktige områder. Rusavhengighet er lite utbredt blant foreldre i barnefamiliene. Sju prosent er avhengig av rusmidler mot 54 prosent av alle bostedsløse. 16 prosent av foreldrene i barnefamiliene har en psykisk sykdom mot 38 prosent av alle bostedsløse.

Utkastelse fra bolig forekommer verken sjeldnere eller oftere blant bostedsløse barnfamilier enn i hele gruppa av bostedsløse (26 prosent for begge). Årsaker til utkastelse eller tap av bolig har imidlertid en annen profil blant barnefamilier enn i hele gruppa. Bostedsløse barnefamilier blir svært sjelden kastet ut på grunn av skade og uro, og de blir i mindre grad enn andre bostedsløse kastet ut på grunn av husleierestanser. 29 prosent av barnefamiliene har tapt boligen på grunn av at de er utsatt for vold eller trusler (seks prosent av alle), og en av tre har mistet boligen på grunn av samlivsbrudd i løpet av siste halvåret (16 prosent av alle).

Studier fra andre land finner at bostedsløshet blant barnefamilier er knyttet til migrasjon, kjønn og vold i nære relasjoner. Disse studiene indikerer at vold i nære relasjoner er den viktigste enkeltfaktorene bak bostedsløshet blant kvinner med barn.

⁸ Andel personer med innvandrerbakgrunn i Norge er gjengitt i tabell 1.3

⁹ Johannessen, K. og E. Dyb (2011) *På ubestemt tid. Døgnovernattingssteder og andre former for kommunalt disponerte boliger*. Oslo: NIBR

¹⁰ Pleace, N., S. Fitzpatrick, S. Johnson, D. Quilgars, D. Sanderson (2008) *Statutory homelessness in England: The experience of families and 16-17 years old*. London: Community and Local Government Publications

Ikke sjelden opptrer de tre faktorene samtidig. Undersøkelsene viser at kvinner med innvandrerbakgrunn i større grad enn andre risikerer å bli bostedsløse dersom de bryter ut av et voldelig samliv, blir kastet ut av partneren eller opplever samlivsbrudd av andre årsaker. De har oftere mindre muligheter til å få seg jobb, større risiko for å bli arbeidsledige om de har jobb, og de har mindre kunnskap om boligmarkedet enn kvinner i majoritetsbefolkningen¹¹. Vi ser også av tallene fra kartleggingen her i landet at bostedsløshet blant barnefamilier har en kjønnsdimensjon (flertall kvinner) og en etnisk dimensjon, det dreier seg om vold og samlivsbrudd og, ikke minst, bostedsløshet blant barnefamilier har en fattigdomsdimensjon. Knappt en av ti bostedsløse foreldrene har en arbeidsrelatert inntekt. Bortsett fra en mindre gruppe som er uten kjent inntekt, har resten av gruppa en form for offentlige ytelser, og to av tre har sosialhjelp som viktigste inntektskilde.

3.2 Unge bostedsløse

Som unge bostedsløse regnes alle bostedsløse personer under 25 år. De fleste er over 18 år. En av fire bostedsløse personer i Norge er under 25 år. Unge bostedsløse skiller seg i liten grad ut fra hele gruppa av bostedsløse. Samletabellen 3.2 viser først en kolonne med kjennetegn ved bostedsløse under 25 år og, i neste kolonne, alle bostedsløse. De to kolonnene lengst til høyre viser kjennetegn ved bostedsløse under 25 år som er avhengig av rusmidler, og unge som ikke er avhengig av rusmidler. Vi skal først kommentere forskjeller og likheter mellom alle unge og alle bostedsløse.

Tabell 3.2 illustrerer at profilen i store trekk er den samme for hele gruppa av unge under 25 år og alle bostedsløse i landet. Andelen kvinner er litt høyere blant de unge, relativt færre har pensjon og flere har sosialhjelp, en større andel bor hos venner, kjente og slektninger, en noe mindre andel har vært langvarig bostedsløse, og avhengighet av rusmidler er litt mindre utbredt enn blant alle bostedsløse.

Vi vil poengtere at selv om de unge bostedsløse som gruppe har mange og store problemer, finner vi også en betydelig andel uten rusproblemer¹². Tabell 3.2 viser en del interessante forskjeller mellom de to gruppene (rusavhengige/ikke rusavhengige). I gruppa uten rusavhengighet finner vi flere kvinner, flere med arbeidsrelatert inntekt, klart færre med andre offentlige overføringer, litt færre med sosialhjelp og en stor gruppe uten kjente inntektskilder, sammenlignet med unge rusavhengige. Videre ser vi at, mens nærmere ni av ti rusavhengige unge er født i Norge, er en tredel i den andre gruppa født i et annet land. Forskjellen mellom de to gruppene er særlig stor blant personer fra Afrika: to prosent av gruppa rusavhengige og 12 av de ikke rusavhengige er fra denne regionen.

¹¹ Mayock, P. S. Sheridan & S. Parker (2012) Migrant Women and Homelessness: The Role of Gender-based Violence. *European Journal of Homelessness*, Volume 6, No 1, s. 59-82

Nordfeldt, M. (2012) A Dynamic Perspective on Homelessness: Homeless Families in Stockholm. *European Journal of Homelessness*, Volume 6, No 1, s. 105-123

Spinney, A., K. Hulse & V. Kolar (2010) Reframing Family Homelessness: A Citizenship Approach. *Parity*, Volume 23 Issue 7

¹² Vi gjør oppmerksom på at ”ikke avhengig av rusmidler” omfatter både svarene ”nei” og ”vet ikke”. Her har nøyaktig to tredeler svart bekræftende på at personen ikke er avhengig av rusmidler og en tredel har svart vet ikke.

Tabell 3.2 *Samletabell for bostedsløse under 25 år, alle bostedsløse, bostedsløse under 25 år med rusavhengighet og uten rusavhengighet. Prosent*

Kjønn, alder, inntektskilder, fødeland/ -region, oppholdssteder, historikk	Alle <25 år	Alle	Rusavhengig <25 år	Ikke rusavhengig
Kjønn				
- Menn	68	71	71	66
- Kvinner	32	29	27	34
Fullført utdanning				
- Grunnskole	60	38	66	56
- Videregående (inkl. høyskole/univ. ¹³)	16	18	10	19
- Vet ikke/ubesvart	25	44	25	25
Inntektskilder				
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger ¹⁴	8	6	6	14
- Pensjon: alder/uføre/annet	4	19	3	6
- Andre offentlige overføringer	28	29	36	19
- Sosialhjelp	39	32	41	37
- Ingen kjente/annet/ubesvart	5	13	14	24
Fødeland				
- Norge	77	77	88	65
- Øvrige Norden	1	2	1	-
- Øvrige EU-land	2	2	2	4
- Øvrige Europa inkl. Russland	3	2	1	4
- Nord-/Mellom-/Sør-Amerika	1	1	1	1
- Afrika	8	8	2	12
- Asia/Oseania	5	5	2	8
- Vet ikke	1	3	2	6
Oppholdssteder				
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	54	39	46	59
- Midlertidig botilbud	14	23	15	13
- Krisesenter	2	3	-	4
- Institusjon/fengsel	20	22	29	12
- Natthjem/sover ute el. lignende	3	5	4	4
- Annet, vet ikke	7	9	6	9
Tid som bostedsløs				
- Langvarig bostedsløs	50	56	63	38
- Nytt akutt problem	26	22	19	31
- Annet, vet ikke	25	22	18	32
Avhengig av rusmidler	49	54		
Psykisk sykdom	40	38	51	30
Tap av bolig pga samlivsbrudd/familiekonflikt	19	16	15	22

¹³ Under en prosent av unge har høyskole eller universitetsutdanning

¹⁴ 4 prosent uten avhengighet av rusmidler har lån/stipend. Lån/stipend er lagt inn i arbeidsrelatert inntekt, det er svært få som har dette som viktigste inntektskilde – 4 prosent er her en høy andel

Videre viser tabell 3.2 at midlertidig opphold hos venner, kjente og slektninger er langt mer utbredt blant ikke rusavhengige, selv om dette er den vanligste oppholdsformen også blant unge rusavhengige. Hele 29 prosent av unge rusavhengige oppholder seg i institusjon eller fengsel.

En av tre uten rusavhengighet og to av tre rusavhengige unge har vært langvarig bostedsløse. Halvparten av alle rusavhengige unge har en psykisk sykdom. For unge uten rusavhengighet dreier det seg om 30 prosent. Endelig vil vi trekke fram at 22 prosent unge uten rusavhengighet har mistet boligen på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt. Blant unge uten rusavhengighet av rusmidler finner vi en liten gruppe kvinner født utenfor Norge, som er bostedsløse sammen med sine mindreårige barn. Denne lille gruppa kan bare i liten grad forklare de store forskjellene i kjennetegn mellom rusavhengige og ikke rusavhengige unge.

3.2.1 Forklaringer på bostedsløshet blant unge

På bakgrunn av de statistiske kjennetegnene ved unge bostedsløse, kan vi lage en grovinndeling av to hovedgrupper: Den ene gruppa omfatter personer med rusavhengighet og en lengre historikk som bostedsløs. Sannsynligheten for at personen har en psykisk lidelse er høy (50 prosent). Dataene gir en tydelig indikasjon på at denne gruppa er sterkt sosialt marginalisert. Den andre gruppa er ikke avhengig av rusmidler og har større sannsynlighet for å oppleve bostedsløshet som et nytt, akutt problem. Veiene inn i bostedsløshet er flere, og selv om de to gruppene er ulike, kan de ha noen felles veier inn i bostedsløshet.

De to hovedgruppene har noen grunnleggende fellestrekk. De unge som har kommet i en situasjon der de er bostedsløse har utfordringer på flere livsområder: De har lite utdanning, noen falt fra allerede i grunnskolen, de har svak økonomi og er i stor grad avhengig av offentlige støtte, og de har lite nettverk. Ansette i hjelpeapparatet beskriver unge bostedsløse med tre begreper. De er sårbare, de er ambivalente til å motta hjelp og de er ensomme (NIBR-rapport 2013:6). De to første begrepene kan passe på ungdom generelt, og såkalt "veltilpasset" ungdom kan også oppleve ensomhet. Men mindretallet droppet ut av skole og arbeidsliv. De færreste blir bostedsløse, og ikke minst, bare noen ytterst få sosialiseres inn i en langvarig tilværelse med bostedsløshet, ofte kombinert med rusavhengighet.

De unge bostedsløse vi har intervjuet tilhører i hovedsak den minst marginaliserte gruppa; de har ikke utviklet et rusmisbruk, noen bruker knapt noen form for rusmidler, og de strever med å finne fotfeste (NIBR-rapport 2013:6). Men de står alene og skal skaffe seg et sted å bo og en jobb uten voksenstøtte. Vi finner eksempel på at saksbehandler på NAV framstår som en viktig person i tilværelsen; et slags anker i en ellers vanskelig håndterbar verden. Denne personen bor hos en venn og må tilbringe dagene utendørs. Han bruker ikke rusmidler, men han er likevel i den aller mest marginale bostedsløshetsposisjonen (jfr. definisjon, vedlegg 1). En annen av våre informanter bor i en institusjon for rusmisbrukere, men sier at han selv bruker "lettere" rusmidler og definerer seg ikke som rusavhengig. Han har en tilværelse som er helt forskjellig fra de gamle vennene han fremdeles har noe kontakt med. Et endelig brudd med gamle venner, som ikke trenger å komme brått, men som på et tidspunkt er et faktum, kan styrke tilknytningen til et uheldig miljø. Her får sårbarhet og ensomhet et annet innholde enn for den "vanlige" ungdom. Våre

informanter opplever at de står alene i et stort system, som de ikke kan håndtere, som for eksempel denne informanten: Han har vært hos NAV flere ganger for å fylle ut et skjema, men han ikke får det til.

Selv om våre informanter og bostedsløse ungdom ellers har utfordringer på flere områder (jfr. tabell 3.2), viser studien at for flertallet i informantene våre er bolig det mest akutte problemet. Vi karakteriserer denne gruppa som ”unge i randsonen”, fordi disse unge ikke er langt inne i en prosess mot sosial marginalisering. Men alle er bostedsløse. Intervjuene bekrefter at om man ikke har et sted å bo, selv om man verken har rusproblemer eller andre personlige problemer, er det vanskelig å komme seg videre. Et fast holdepunkt representert ved en god bosituasjon er avgjørende for denne gruppa og kan bidra til at de klarer å håndtere andre utfordringer bedre.

Intervjuer med hjelpeapparatet reflekterer at de som jobber med unge bostedsløse og vanskeligstilte bruker mye ressurser på å hjelpe unge mennesker som allerede har en alvorlig problemhistorikk, ofte personer med en utviklet avhengighet av rusmidler. Hjelpeapparatet synes i mindre grad å være oppmerksom på den gruppa vi beskriver over og som kan hjelpes med mindre innsats. En australsk studie¹⁵, som fulgte grupper av bostedsløse over lang tid, fant at to tredeler utviklet et rusproblem etter at de hadde blitt bostedsløse. De fleste av disse var unge: rusbruken eskalerte dersom de kom i ”feil” miljø. Karakteristisk for mange av de unge var at de omfavnet den bostedsløse subkulturen. Her kunne de bli fastlåst i lange perioder. Funnene i denne studien er i overensstemmelse med empirien fra intervjuene med hjelpeapparatet. Flere av tjenesteyterne framholder at det er vanskelig å komme i posisjon til å hjelpe de unge: ”De ruser seg ukritisk på det de får tak, og mange vil ikke bli hjulpet”.

Det finnes også en oppfatning i opposisjon til synet om at man ikke kommer i posisjon; en oppfatning som sier at man må jobbe på en annen måte overfor gruppa unge som allerede har opparbeidet seg en historikk som bostedsløs og rusavhengig. De oppfatter også en viss ambivalens hos de unge: ”De søker omsorg samtidig som de avviser hjelp”. Mange i gruppa har ingen eller svært få omsorgspersoner i livet. Omsorgen de har fått har for mange kommet fra eller er kanalisert via det offentlige. De har forventninger om hjelp, men ønsker også å frigjøre seg fra omsorgen.

Kort oppsummert kan vi slå fast at gruppa som er i risikosonen for å havne i en prosess, som fører til (ytterligere) sosial marginalisering, dreier seg om ungdom med utfordringer på flere områder og lite ressurser. Mange strever med å få orden på livet, men mangler økonomisk kapital, sosialt nettverk og til dels individuelle ressurser; de mangler utdanning og ofte kompetanse om ”systemene” de er avhengige av for å få den hjelpen de trenger. I denne gruppa finner vi en etnisk dimensjon; en av fem unge bostedsløse uten rusavhengighet er fra Afrika eller Asia. Den andre gruppa, de som allerede er ”erfarne” bostedsløse og rusmisbrukere, er vanskeligere å hjelpe. Tilsynelatende velger de å ruse seg og er avvisende til å ta imot hjelp. Dette dreier seg i hovedsak om unge født i Norge, og en stor andel er psykisk syke. Forholdet mellom bostedsløshet, rusavhengighet og psykisk sykdom belyses videre i neste del av kapitlet.

¹⁵ Johnson, G. (2006) *On the Move: A longitudinal study og pathways in and out of homelessness*. Thesis for the Degree for the Doctor of Philosophy. Melbourne: RMIT University

3.3 Bostedsløse med rusavhengighet og med psykisk lidelse

Personer som er avhengige av rusmidler utgjør den største undergruppa av bostedsløse. Godt over halvparten (54 prosent) er avhengig av rusmidler. Den nest største undergruppa er personer med en psykisk lidelse (38 prosent). Vi har samlet de to gruppene i én tabell. Tabell 3.3 gir en oversikt over kjennetegn ved de to gruppene sammenholdt med alle bostedsløse.

Bostedsløse personer med avhengighet av rusmidler har en profil som minner om den gamle uteliggeren. Den rusavhengige blir også omtalt som den ”typiske bostedsløse” eller ”uteliggeren”: En mann i trettiårene med et alvorlig rusproblem, han har vært bostedsløs lenge og sannsynligheten for at han har en psykisk lidelse er stor. Tallene i tabell 3.3 bekrefter langt på vei dette bildet. Gruppa bostedsløse med en psykisk lidelse er også mannsdominert, men andelen menn og kvinner er som i hele populasjonen av bostedsløse. Denne undergruppa er noe yngre enn bostedsløse med rusavhengighet. Bostedsløse med psykiske lidelser har oftere pensjon eller arbeidsavklaringspenger og sjeldnere sosialhjelp som viktigste inntektskilde sammenlignet med rusavhengige og alle bostedsløse.

På andre statistiske mål plasserer personer med en psykisk lidelse seg mellom personer med rusavhengighet og hele gruppa av bostedsløse. Mens hele ni av ti rusavhengige er født i Norge, er 85 prosent med en psykisk lidelse født i Norge. En tredel av rusavhengige oppholder seg hos venner, kjente og slektninger. Det er færre enn blant personer med en psykisk lidelse og alle bostedsløse. Personer med en psykisk lidelse er noe sjeldnere i midlertidig botilbud enn de andre gruppene.

Videre viser tabell 3.3 at andelen i institusjon er høyere både blant personer med rusavhengighet og psykiske lidelser (22 prosent) enn blant alle bostedsløse (15 prosent). Langvarig bostedsløshet dominerer i hele populasjonen av bostedsløse, men forekommer oftere blant rusavhengige og psykisk syke. Andelen som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem er spesielt lav blant personer med rusavhengighet.

Siste del av tabell 3.3 gjengir de problemsituasjonene og tiltakene som er vanligst blant rusavhengige og psykisk syke. Disse to gruppene er oftere kastet ut av boligen enn alle bostedsløse. Den viktigste årsaken til utkastelse fra boligen er skade og uro. Høy gjeld/gjeldsoffer er det fjerde hyppigste problem blant alle bostedsløse, også blant personer med rusavhengighet og personer med en psykisk lidelse, og her er andelen høyere enn i hele populasjonen. Andelen som venter på å komme i behandling, andelen utskrevet fra institusjon og med individuell plan er klart høyere i de to gruppene enn blant alle.

Tabell 3.3 *Samletabell for bostedsløse med avhengighet av rusmidler, med en psykisk lidelse og alle bostedsløse. Prosent*

Kjønn, alder, inntektskilder, fødeland/ -region, oppholdssteder, historikk	Avhengig, rusmidler	Psykisk lidelse	Alle
Kjønn			
- Menn	76	69	71
- Kvinner	24	31	29
Alder			
- <25 år	20	24	23
- 25 – 34 år	32	32	30
- 35 – 44 år	26	23	23
- >45 år	22	22	23
Inntektskilder			
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	5	5	6
- Pensjon: alder/uføre/annet	22	26	19
- Andre offentlige overføringer	32	37	29
- Sosialhjelp	34	26	32
- Ingen kjente/annet/ubesvart	8	7	13
Fødeland			
- Norge	90	85	77
- Afrika	3	4	8
- Asia	2	4	5
- Alle andre land/regioner	4	6	7
- Vet ikke	2	2	2
Oppholdssteder			
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	34	37	39
- Midlertidig botilbud (inkl. krisesenter)	24	22	26
- Institusjon	22	22	15
- Fengsel	7	6	7
- Natthjem/sover ute el. lignende	7	6	5
- Annet, vet ikke	6	7	9
Tid som bostedsløse			
- Langvarig bostedsløs	71	64	56
- Nytt akutt problem	14	19	22
- Annet, vet ikke	14	17	22
Psykisk sykdom	45		38
Avhengig av rusmidler		65	54
Kastet ut av boligen	28	29	26
Venter på å komme i behandling	24	21	15
Utskrevet fra institusjon	23	21	15
Høy gjeld/gjeldsoffer	21	25	17
Kastet ut av boligen pga skade/uro	20	19	14
Individuell plan	20	21	14

3.3.1 Bostedsløse personer med samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom (ROP-lidelse)

En av fire bostedsløse, nærmere 1600 personer, er både avhengig av rusmidler og har en psykisk lidelse. Personer som har samtidig rusavhengighet og psykisk sykdom (ROP-lidelse) er en gruppe som ofte faller mellom hjelpeapparatets tjenester, de ”passer” verken i rusomsorgen eller i psykiatrien. Vi skal kort gjengi noen vesentlige kjennetegn ved bostedsløse med ROP-lidelse (ikke presentert i tabell).

Naturlig nok ligger den statistiske profilen på denne gruppa nært opp til profilen for rusavhengige og delvis også personer med psykiske lidelser. Ni av ti er menn, og like mange er født i Norge. Inntektskildene er i all hovedsak offentlige ytelser. En tredel bor hos venner, kjente og slektninger, en av fire oppholder seg i midlertidig botilbud og nesten like mange er i institusjon. Gruppa med ROP-lidelse er yngre enn gruppa rusavhengige og ligger nærmere gruppa med psykiske lidelser i alder. En av fire har individuell plan og 28 prosent er utskrevet fra institusjon de siste seks månedene. 28 prosent venter på å komme i behandling. En av fire er kastet ut av boligen på grunn av skade og uro.

3.3.2 Forklaringer på bostedsløshet blant personer med rusavhengighet og psykiske lidelser

Forklaringer på bostedsløshet i gruppene med rusavhengighet og med psykisk lidelse vil i stor grad dreie seg om en langvarig marginaliseringsprosess. Selv om vi har framhevet en del typiske kjennetegn ved de to gruppene, viser tabell 3.3 noe heterogenitet mellom gruppene. For en del i disse gruppene har veien inn i bostedsløshet vært den samme som for en del unge (kapittel 3.2). Unge menneskers vei inn i bostedsløshet er viktige bidrag til forståelse av årsaker til bostedsløshet generelt. Mange av de som nå har vært bostedsløse lenge og er godt etablert i et tungt belastet rusmiljø, har eller kunne vært beskrevet som sårbare, ambivalente og ensomme for en del år siden. For rusavhengige i 40-årene kan det dreie seg om en rus- og ”bostedsløshetskarriere” over en periode på 20 og opp til 30 år.

Langvarig og kraftig rusmisbruk og/eller en psykisk lidelse trekkes ofte fram som en forklaring – eller *forklaringen* – på bostedsløshet. Men ”alle” vet at Jeppe drikker og har sett hva det kan føre til. Dersom man skal forstå bostedsløshet blant rusavhengige og psykisk syke (de fleste rusavhengige og psykisk syke har bolig), og ikke minst, finne gode tiltak, må man gå bak rus og sykdom. Tallene fra kartleggingen av bostedsløse viser at henholdsvis 28 prosent (rusavhengige) og 29 prosent (psykisk syke) er kastet ut av boligen sin siste halvår, og den viktigste årsaken til utkastelse for begge gruppene er skadeverk/uro/konflikter. Det kan videre nevnes at husleierestanser/ubetalt boliglån også er en viktig årsak til utkastelse i de to gruppene (ikke i tabellen). Utkastelse har historisk vært, og er, en viktig og direkte årsak til bostedsløshet¹⁶. Utkastelse rammer selvsagt ikke blindt. Det er forbundet med fattigdom, og i velferdsstater som Norge, kombinert med problemer på flere livsområder, som rusavhengighet, fysiske og særlig psykiske helseplager og liten

¹⁶ Eriksson, L., S-Å. Stenberg, J. Flyghed, A. Nilsson (2010) *Vräkt. Utkastad från bus och hem i Stockholm 1879-2009*. Stockholm: Premiss förlag

kompetanse i å mestre både hverdagen og alvorlige livshendelser¹⁷. Et av symptomene på manglende mestring er den relativt høye andelen gjeldsslaver/ personer med høy gjeld. Blant psykisk syke bostedsløse dreier det seg om en av fire personer. Høy gjeld kan være en direkte eller indirekte (føre til husleierestanser) utløsende årsak til bostedsløshet.

Overganger eller ”glippsoner”, der en person med behov for hjelp faller mellom ulike deler av hjelpeapparatet, er én forklaring på bostedsløshet. Det dreier seg om unge som går fra barnevern til voksenomsorg og andre grupper, for eksempel personer som løslates fra fengsel eller skrives ut fra institusjon uten at vedkommende har en bolig å gå til. Overganger som årsak til bostedsløshet har vært belyst i forskning, og tiltak for ”å tette glippsonene” har i flere år vært en sentral del av politikken mot bostedsløshet¹⁸. Vår studie viser at løslatelse fra fengsel og utskrivning fra institusjon, uten at personen har et ordnet boforhold, fremdeles er et problem og en forklaring på bostedsløshet.

Personer med mye institusjonserfaring kan oppfatte bruddene som en kontinuitet av hendelser. Plasseringer i barnevernet som barn (fosterhjem, institusjoner osv), andre former for institusjonstilværelse, å ha egen bolig en periode, miste den og bo ute, eller vandre som nomade blant venner og kjente kan fortolkes innenfor en ramme av kontinuerlige hendelser, som ikke representerer overganger. Undersøkelser viser at hvorvidt en slik tilværelse oppfattes som en serie brudd eller kontinuitet blant annet skapes av de omgivelsene og miljøene personen kan speile sine egne oppfatninger av situasjonen gjennom¹⁹. Personer som har levd i flere år i et miljø, der en slik runddans er normalt tilværelsen, vil derfor forstå sin egen tilværelse som ”normalen”.

For noen kan en enkelthendelse kan ha stor betydning og utløse bostedsløshet. Et scenario er at personen har hatt en turbulent ungdomstid for så å gå over i en mer ordnet tilværelse uten eller med mindre rus. En traumatisk hendelse kan føre til at det ”rakner”. Noen av våre informanter framholder at det gikk bra en periode, men at de på et tidspunkt ”rota det til”. Enkelte har hatt flere slike hendelser der det gikk utfor. En person uttrykk er at ”jeg valgte den feigeste veien”, som betyr å velge rusen som svar på en livskrise eller negativ hendelse. Blant våre bostedsløse informanter nevnes sykdom, dødsfall og skilsmisse eller opphør av samboerskap. En krise eller enkelthendelse, sammen med lav utdanning, lav inntekt og lite nettverk, i et vanskelig boligmarked kan utløse bostedsløshet. Noen sitter igjen med boliggjeld og annen gjeld etter oppbrudd i familien og klarer ikke å komme inn på boligmarkedet igjen. Disse siste faktorene har mer generell gyldighet, men rammer også personer med rusavhengighet og psykisk sykdom.

Et vesentlig spørsmål som melder seg er hva som skal til for å gi hjelp og støtte til de aller vanskeligst stilte. Informanter i hjelpeapparatet framholder at det aller fleste (99,9 prosent) ”kan bo”, dersom de får rett bolig og oppfølging. Denne oppfatningen

¹⁷ Utkastelse har ulike årsaker i ulike grupper av bostedsløse, jfr. kap. 3.1 om barnefamilier

¹⁸ Dyb Dyb, E., I. Brattbakk, K. Bergander, J. Helgesen (2006) *Løslatt og hjemløs. Bolig og bostedsløshet etter fengselsopphold*. Samarbeidsrapport NIBR/KRUS/Byggforsk.

Taksdal, A.; J. K. Breivik, K. Ludvigsen, B. Ravneberg (2006): *På randen av å bo. Erfart kunnskap om livet og flyttingen mellom psykiatri, rusomsorg, gater, hospitser og egne boliger*. Bergen: Rokkansenteret

¹⁹ Natalier, K. & G. Johnson (2010) *A qualitative study of the housing pathways of young people who have recently left out of home state care*. Paper presented at ENHR 2010, 4-7 July, Istanbul

støttes av en omfattende studie blant bostedsløse i Australia, som konkluderer med at de fleste kan hjelpes (every homeless career can end), men man må bruke differensierte virkemidler og metoder overfor de ulike gruppene²⁰.

3.4 Samarbeid i hjelpeapparatet

Dette avsnitt tar primært opp samarbeid i hjelpeapparatet rundt de mest utsatte gruppene av bostedsløse. Hovedansvaret for bostedsløse personer med rusavhengighet er lagt til NAV både reelt og formelt. Ansvar for å gi bostedsløse tak over hodet og bidra til å skaffe bolig til personer som ikke klarer dette selv er fastlagt i lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen. Psykisk helsetjeneste er ofte organisert under pleie og omsorg i kommunene og reguleres av lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Casestudiene våre viser at samarbeidet mellom disse tjenestene varierer mellom kommunene. Informanter i hjelpeapparatet i Oslo påpeker at samarbeidet ikke er godt nok: Stykkprisfinansiering av tjenester har ikke bidratt til bedre samarbeid og samordning. Det har, i følge våre informanter, bidratt til at man ikke ser hele mennesket. Man ser og behandler ett av de mange og sammensatte problemene den bostedsløse klienten har.

Ved Rusreformen i 2004 ble ansvaret for rusmiddelbehandling overført fra sosialtjenesteloven og kommunene til helseforetakene. Etter reformen fikk psykiatri og rusbehandling felles organisatorisk paraply under helseforetakene og hører nå inn under Helse- og omsorgsdepartementet. Formålet med reformen var å gi ruspasienter et mer helhetlig tilbud. Når pasientene utskrives fra institusjon, har de kommunale tjenestene ansvar for personer med behov for tjenester. Evalueringer av den kommunale rustjenesten viser stor variasjon i kommunenes organisering av tilbudet, samarbeid internt i kommunene og samarbeid mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten²¹. Samarbeid mellom helseforetakene og den kommunale rustjenesten varierer mellom kommunene, og kunnskap og bevissthet om boligbehov etter utskriving er også varierende²².

Samhandlingsreformen vil stille enda større krav til samarbeid mellom første- og andrelinjetjenesten og til kommunenes arbeid med boligetablering av pasienter, som nå skrives ut i en tidligere fase enn før. Virkningen av Samhandlingsreformen, spesielt for personer som er eller står i fare for å bli bostedsløse ved utskriving, er ikke studert. Våre informanter i kommunene hadde heller ingen entydige erfaringer med reformen.

Kriminalomsorgen har satt i verk flere tiltak for å legge til rette for bedre forberedte løslatelser av innsatte. Virkemidler som ”Tilbakeføringsgarantien for straffedømte” og stillinger som løslatelseskordinator i kriminalomsorgen ble lansert i samarbeidserklæringen til den rød-grønne regjeringen i 2005²³. Styrket samarbeid var en del av den nasjonale strategien mot bostedsløshet, ”På vei til egen bolig”. I våre

²⁰ Johnson, G. (2006) *On the Move: A longitudinal study of pathways in and out of homelessness*. Thesis for the Degree for the Doctor of Philosophy. Melbourne: RMIT University

²¹ Beyer, S., E. Enoksen, T. Lie, S. Nesvåg (2011) *Stortingsmelding om den nasjonale rusmiddelpolitikken. Oppdatering av Rusreform-evalueringen (2006-2010)*. Stavanger Universitetssykehus og KORFOR

²² Anderson, I, E. Dyb, S. Ytrehus (2012) *Meeting the needs of homeless people Interprofessional work in Norway and Scotland. A pilot study*. NIBR/Diakonhjemmets Høgskole/University of Stirling

²³ (Soria Moria I). St. meld. nr 37 (2007-2008) *Kriminalomsorgsmeldingen*

casestudier nevnes likevel ”fredagsfangen”, det vil si personer som løslates en fredag ettermiddag uten bolig, og som gir kommunene minimal mulighet til å finne en tilfredsstillende løsning. I hvor stor utstrekning ”fredagsfangen” er et problem, kan vi ikke tallfeste.

Fagfeltene og profesjonene, som store grupper av bostedsløse trenger hjelp fra, opererer ut fra ulike logikker, de har ulike mål, de styres av ulike regler og har sine økonomiske rammer. Samarbeidet mellom de ulike tjenesteytende instansene er en nøkkel. Det er fremdeles et betydelig potensial for å styrke samarbeidet og koordineringen generelt og rundt den enkelte bruker. Et viktig verktøy for å samordne tjenester til personer med sammensatte behov er individuell plan (IP). 14 prosent av alle bostedsløse har IP. En av fire bostedsløse har ROP-lidelse; samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse. En forutsetning for å utarbeide en individuell plan er at brukeren selv ønsker det. Den store avstanden mellom andel bostedsløse med individuell plan og ROP-lidelse kan leses som en indikasjon på et svakt koordinert arbeid rundt noen av de meste utsatte bostedsløse personene.

For videre lesning:

Evelyn Dyb, Katja Johannessen *Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging* NIBR-rapport 2013:5

Evelyn Dyb, Katja Johannessen, Camilla Lied, Torunn Kvinge *Forklaringer på bostedsløshet* NIBR-rapport 2013:6

www.nibr.no Publikasjoner

Vedlegg 1

Definisjon

Bostedsløshet: Definisjon

Som bostedsløs regnes personer som ikke disponerer egen eid eller leid bolig, men som er henvist til tilfeldige eller midlertidige botilbud, oppholder seg midlertidig hos nær slektning, venner eller kjente, personer som befinner seg under kriminalomsorgen eller i institusjon og skal løslates eller utskrives innen to måneder og ikke har bolig. Som bostedsløs regnes også personer uten ordnet oppholdssted kommende natt.

Utdyping:

En person regnes i denne undersøkelsen som bostedsløs dersom vedkommende befinner seg i en av følgende situasjoner:

Situasjon 1. Personen mangler tak over hodet kommende natt. Herunder regnes personer som sover ute, i skur og lignende løsninger som gir en form for ly.

Situasjon 2. Personen er henvist til akutt eller midlertidig botilbud, som for eksempel natthjem, varmestue, hospits, hybelhus uten leiekontrakt, pensjonat, hotell, krisesenter, campingvogn/hytte på campingplass, krise-/overgangsbolig.

Situasjon 3. Person under kriminalomsorgen, som skal løslates innen 2 måneder og som ikke har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes personer i fengsel og personer i overgangsboliger eller som soner under Friomsorgen.

Situasjon 4. Person i institusjon, som utskrives innen 2 måneder og som ikke har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes alle typer institusjoner, inkludert personer i barnevernsinstitusjon som utskrives fra/går ut av barnevernets omsorg innen 2 måneder.

Situasjon 5. Personen bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger.

Som bostedsløs regnes ikke personer som bor i framleid bolig eller bor varig hos pårørende eller nær slektning.

Personer under 18 år som er bostedsløse alene, dvs. ikke sammen med foreldre/foresatt, skal registreres som bostedsløse.

Vedlegg 2

Tabeller

Tabell 1 Problemsituasjoner blant bostedsløse i fire kommune grupper

	<10.000	10.000-39.999	>40.000	Storbyene
Ut av barnevernet	1	1	1	1
Veteran	6	2	2	1
Midlertidig i landet	4	2	3	4
Trakassering/diskriminering	5	4	3	4
Tapt bolig pga vold/trusler	11	6	7	5
Løslatt fra fengsel	8	9	7	7
Bortfall av inntekt	11	10	9	8
Kastet ut pga ubet leie/lån	10	11	10	9
Funksjonshemning/sykdom	6	11	15	9
Samlivsbrudd/fam.konflikt	27	18	18	11
Høy gjeld/gjeldsoffer	31	16	16	13
Kastet ut pga skade/uro	16	16	14	13
Utskrevet fra institusjon	17	15	15	15
Kastet ut av boligen	27	28	30	23
Psykisk sykdom	48	39	41	33
Avhengig av rusmidler	57	53	56	54

Tabell 2 Hjelpetiltak blant bostedsløse i fire kommune grupper

	Gr 4	Gr 3	Gr 2	Storbyene
Tildelt/vedtak om bolig	7	12	13	11
Individuell plan	23	14	11	13
Legemiddelass. rehab/LAR	5	9	13	14
Venter på behandling	18	15	13	15